

В.А. Купрыенка, В.В. Шур

Матэрыялы да слоўніка гаворак Мазырскага Палесся

Міністэрства адукацыі і навукі Рэспублікі Беларусь
Мазырскі дзяржаўны педагагічны інстытут

В.А. Купрыенка, В.В. Шур

Матэрыялы да слоўніка гаворак Мазырскага Палесся

Вучэбны дапаможнік па беларускай дыялекталогіі для студэнтаў філалагічнага факультэта беларускага аддзялення

Мазыр, 1996

УДК 808. 26. 800. 87
ББК 81. 2-4

Складальнікі: *В.А. Купрыенка, канд.філалагічных навук, дацэнт;*
В.В. Шур, канд. філалагічных навук, дацэнт.

Рэцэнзенты: *А.І. Равуцкі, канд. філалагічных навук, дацэнт;*
кафедра беларускай мовы Мазырскага дзяржпедінстытута.

Вучэбнае выданне

В.А. Купрыенка, В.В. Шур. ***Матэрыялы да слоўніка гаворак Мазырскага Палесся:*** Вучэбны дапаможнік па беларускай дыялекталогіі для студэнтаў філалагічнага факультэта беларускага аддзялення.— Мазыр: Мазырскі дзяржаўны педагагічны інстытут, 1996.-70 с.

Прадмова

У прапанаваным слоўніку спарадкаваны дыялектныя словы, прыказкі, прымаўкі з гаворак Палесся (Акцябрскі, Брагінскі, Ельскі, Жыткавіцкі, Калінкавіцкі, Лельчыцкі, Мазырскі, Нараўлянскі, Петрыкаўскі, Рэчыцкі, Хойніцкі раёны). Значная частка змешчанай ў слоўніку лексікі паступова выходзіць з актыўнага ўжывання і з'яўляецца ў асноўным тыповай для старэйшага пакалення людзей. Матэрыяламі гэтага слоўніка сталі запісы мясцовых гаворак Гомельскага Палесся, якія зрабілі студэнты, выкладчыкі філалагічнага факультэта, а таксама аўтары данай працы ў час летніх дыялектычных экспедыцый.

У падборцы лексем слоўніка пераважаюць словы, якія адлюстроўваюць традыцыйныя заняткі жыхароў Гомельскага Палесся. Гэта найчасцей словы сельскагаспадарчай, жывёлагадоўчай, ткацкай, пчалярскай, рыбалоўнай, земляробчай лексікі, назвы самаробных бытавых і гаспадарчых прадметаў, а таксама назвы адзення, упрыгожанняў і г.д.

Усе словы падаюцца ў алфавітным парадку. Пасля загалоўнага слова даюцца граматычныя і стылістычныя паметы, а затым ідзе тлумачэнне. Як правіла, да дыялектнага слова падабраны яго адпаведнік. Да некаторых дыялектызмаў даюцца разгорнутыя апісальныя тлумачэнні.

У канцы працы ў алфавітным парадку змешчаны прыказкі, прымаўкі з гаворак Гомельшчыны, якія выразна перадаюць фанетычныя, лексічныя і марфалагічныя асаблівасці мовы жыхароў Гомельскага Палесся.

Матэрыялы слоўніка можна выкарыстоўваць на занятках па беларускай дыялекталогіі і сучаснай беларускай мовы, а таксама на занятках беларускай мовы сярэдняй школы. Гэтыя матэрыялы будуць патрэбнымі пры падрыхтоўцы студэнтамі курсавых і дыпломных прац.

Населеныя пункты, ў якіх запісвалася лексіка

Агол. — Аголічы Петрыкаўскага раёна
Азяр. — Азяраны Жыткавіцкага раёна
Алякс. — Аляксандраўка Калінкавіцкага раёна
Амель.— Амелькаўшчына Хойніцкага раёна
Арав. — Аравічы Хойніцкага раёна
Аўрам. — Аўрамаўская Хойніцкага раёна
Асав. — Асавец Мазырскага раёна
Астраг. — Астрагляды Брагінскага раёна
Астраж. — Астражанка Лельчыцкага раёна
Бабр. — Бабраняты Мазырскага раёна
Багуц. — Багуцічы Ельскага раёна
Балаж. — Балажэвічы Мазырскага раёна
Бакл. — Баклань Петрыкаўскага раёна
Барав. — Баравое Лельчыцкага раёна
Барб. — Барбароў Мазырскага раёна
Беразн. — Беразнікі Жыткавіцкага раёна
Бок. — Бокаў Мазырскага раёна
Брын. — Брынёў Жыткавіцкага раёна
Буд.Саф. — Буда -Сафіеўка Лельчыцкага раёна
Буйн. — Буйнавічы Лельчыцкага раёна
Букч. — Букча Лельчыцкага раёна
Бурк. — Буркі Брагінскага раёна
Васіл. — Васілевічы Рэчыцкага раёна
Васьк. — Васькаўка Мазырскага раёна
Вал. — Валаўск Ельскага раёна
Верб. — Вербавічы Нараўлянскага раёна
Верас. — Верасніца Жыткавіцкага раёна
Веляц. — Веляцін Хойніцкга раёна
Вугл. — Вуглы Нараўлянскага раёна
Вял.Бор — Вялікі Бор Хойніцкага раёна
Вял. Аўц. — Вялікія Аўцюкі Калінкавіцкага раёна
Галуб. — Галубіца Петрыкаўскага раёна
Гарб. — Гарбавічы Калінкавіцкага раёна
Гароч. — Гарочычы Калінкавіцкага раёна
Глініц. — Глініца Мазырскага раёна
Глушк. — Глушкавічы Лельчыцкага раёна
Граб. — Грабаў Петрыкаўскага раёна
Параш. — Дарашэвічы Петрыкаўскага раёна

Дубр. — Дуброва Лельчыцкага раёна
Дзёрн. — Дзёрнавічы Нараўлянскага раёна
Дзямід. — Дзямідаў Нараўлянскага раёна
Жах. — Жахавічы Мазырскага раёна
Загал. — Загалле Хойніцкага раёна
Загор. — Загорыны Мазырскага раёна
Замос. — Замосце Калінкавіцкага раёна
Замош. — Замошша Лельчыцкага раёна
Запяс. — Запясочча Жыткавіцкага раёна
Зар. — Зарэчча Брагінскага раёна
Зім.Буд. — Зімовая Буда Лельчыцкага раёна
Звян. — Звяняцкае Хойніцкага раёна
Івашк. — Івашкавічы Петрыкаўскага раёна
Казлов. — Казловічы Калінкавіцкага раёна
Кам. — Каманоў Брагінскага раёна
Камар. — Камаровічы Петрыкаўскага раёна
Канат. — Канатоп Нараўлянскага раёна
Капл. — Каплічы Калінкавіцкага раёна
Капц. — Капцэвічы Петрыкаўскага раёна
Карав. — Каравацічы Рэчыцкага раёна
Карм. — Карма Ельскага раёна
Карч. — Карчовае Хойніцкага раёна
Катл. — Катловіца Брагінскага раёна
Конкав. — Конкавічы Петрыкаўскага раёна
Крыўч. — Крыўча Брагінскага раёна
Круш. — Крушнікі Мазырскага раёна
Курыц. — Курыцічы Петрыкаўскага раёна
Ламав. — Ламавічы Акцябрскага раёна
Лісн. — Ліснае Лельчыцкага раёна
Лукі — Лукі Калінкавіцкага раёна
Ляск. — Ляскавічы Петрыкаўскага раёна
Макр. — Макрэц Брагінскага раёна
Майс. — Майсеевічы Мазырскага раёна
Малейк. — Малейкі Брагінскага раёна
Малеш. — Малешаў Жыткавіцкага раёна
Мірон. — Міроненкі Мазырскага раёна
М.Аўц. — Малыя Аўцюкі Калінкавіцкага раёна
Махн. — Махнавічы Мазырскага раёна
Мікул. — Мікулічы Брагінскага раёна
Мялешк. — Мялешкавічы Мазырскага раёна
Навас. — Навасёлкі Хойніцкага раёна

Небыт. — Небытаў Хойніцкага раёна
Пагон. — Пагоннае Жыткавіцкага раёна
Палаўк. — Плаўкі Ельскага раёна
Партыз. — Партызанская Хойніцкага раёна
Пасел. — Паселічы Хойніцкага раёна
Паташ. — Паташня Хойніцкага раёна
Перар. — Перароў Петрыкаўскага раёна
Пруд. — Прудок Мазырскага раёна
Пудак. — Пудакоў Хойніцкага раёна
Пухав. — Пухавічы Жыткавіцкага раёна
Савіч. — Савічы Калінкавіцкага раёна
Санюк. — Санюкі Ельскага раёна
Свірын. — Свірынаўка Мазырскага раёна
Скалодз. — Скалодзін Мазырскага раёна
Скар. — Скароднае Ельскага раёна
Скрыг. — Скрыгалаў Мазырскага раёна
Слабад. — Слабада Мазырскага раёна
Смят. — Смятанічы Петрыкаўскага раёна
Спяр. — Спярыжжа Брагінскага раёна
Стад. — Стадолічы Лельчыцкага раёна
Страл. — Стралічаў Хойніцкага раёна
Сцеж. — Сцежарнае Брагінскага раёна
Сяр.Печ. — Сярэднія Печы Лельчыцкага раёна
Тонеж. — Тонеж Лельчыцкага раёна
Тульг. — Тульгавічы Хойніцкага раёна
Убарц.Рудн. — Убарцкая Рудня Лельчыцкага раёна
Хвойн. — Хвойнае Хвойніцкага раёна
Хобн. — Хобнае Калінкавіцкага раёна
Цераб. — Церабаў Петрыкаўскага раёна
Чырвонабяр. — Чырвонабярэжжа Лельчыцкага раёна
Юркав. — Юркавічы Брагінскага раёна
Ясян. — Ясяні Брагінскага раёна

Умоўныя абазначэнні
Граматыка-стылістычныя

азн.займ. — азначальны займеннік
азн. часціца — азначальная часціца
адносн. займ. — адносны займеннік
акал. прысл. — акалічнаснае прыслоўе
ас. займ. — асабовы займеннік
выкл. — выклічнік
дзеясл. умоўн. ладу — дзеяслоў умоўнага ладу
дзеясл. заг. ладу — дзеяслоў загаднага ладу
ж.— жаночы род
ж.толькі ў адзін. — жаночы, толькі ў адзіночным ліку
зак. трыв. — закончанае трыванне
зборн. назв. — зборная назва
злучн. — злучнік
лайн. — лайнае слова
м. — мужчынскі род
м. толькі ў адзін. — мужчынскі, толькі ў адзіночным ліку
м. і ж.— мужчынскі і жаночы род
незак. трыв. — незакончанае трыванне
н. — ніякі род
н.толькі ў адзін. — ніякі, толькі ў адзіночным ліку
падп. злучн. — падпарадкавальны злучнік
прысл. — прыслоўе
пыт. часціца — пытальная часціца
склад. прысл. — складанае прыслоўе
толькі ў адзін. — толькі ў адзіночным ліку
ужыв. толькі ў множ. — ужываецца толькі ў множным ліку
указ. займ. — указальны займеннік
устар. — устарэлае
фраз.выраз — фразелагічны выраз
часц. — часціца
якасн. прым. — якасны прыметнік
як. прысл. — якаснае прыслоўе

А

АБАГНА́ЦЬ (абагна́ць), -ю-, -еш-, *незак.трыв.* Абсыпаць зямлёй кусты бульбы. Карто́пля ву́расла, трэ абагна́ць яе. Іва́н, пасля абе́ду трэба карто́плю абагна́ць. ***Зар.***

АБАПНУ́ЦЬ (абапну́ць), -у-, -еш-, *зак.трыв.* Завязаць, накінуць на галаву і плечы хустачку. Абапну́ла дзіця́ ў ху́стку і падала́ся ў клу́б. ***Кам.***

АГА́ШНІК (ага́шнік), *м.* Драўляны гузік у портках. Штаны́ чы́ста порва́ліса, одзі́н ага́шнік аста́ўса. ***Смят.***

АБЕ́ДНІК (абе́днік), *м.* Гаршчочак, у якім вараць страву для абеду. Звары́ла абе́днік кру́пніку. ***Астраж.*** Поста́віла абе́днік у пе́ч. ***Стад.***

АБЕРА́ЧУВАЦЬ (абера́чуваць), -ю-, -еш-, *незак.трыв.* Перакульваць, пераварочваць што-небудзь. Е́тое поро́ся чугу́н абера́чувае і абера́чувае. ***Верб.***

АБІ́РАК (абі́рак), *м.* Верацяно з грубой пражай. З патро́пак напрала два абі́ркі. Адзін абі́рак напра́ла і павечарэ́ла. ***Зар.***

АБЛЕ́ТАК (абле́так), *м.ужыв. толькі ў адзін.* Высахлыя за лета дровы. Ох і гарэ́лі б у пе́чы дро́ву, кеб бу́ў абле́так. ***Зар.***

АБДЗІ́РКІ (абдзі́ркі), *ужыв. толькі ў множ.* Адыходы з ільнавалакна пасля часання яго грэбнем. Куды́ ты е́тыя абдзі́ркі дзе́неш, тут сто́лькі кайстры́цы. ***Карч.***

АБПІ́НЕНКА (абпі́ненка), *ж.* Вялікая цёплая хустка. Га́лё, возьмі да накі́нь на пле́чы абпі́ненку, бо ве́льмо хо́лодно. ***Дубр.*** Заку́тай у абпі́ненку дзіця́, бо зме́рзне на сукра́к. ***Пруд.***

АБРЫ́ДЛА (абры́дла), *прысл.* Надаела. Го́дзе ужэ мало́ць што-зра́, а то абры́дла слу́хаць. ***Карч.***

АБШЫВА́НКА (абшыва́нка), *ж.* Лодка пры вялікай рацэ ці возеру. Возьмі́ абшыва́нку да е́дзь по шча́ўе за Прыпець. ***Арав.***

АБУЛЬ - КУДЫ́ (абуль-куды́), *склад.прысл.* Ісці абы-куды. Абуль-куды́ пошо́ў, коб не седзе́ць у ха́ці. ***Астраж.***

АБМУЛАК (абмулак), *м.* Невялікі кавалак мыла. Вазьмі е́ты абмулак і памуй трохі ба́бін хвартух, бо ве́льмі гразны. ***Спяр.***

АБУРЫНЫ (абурыны), *ужыв. толькі ў множн.* Сечаная салома ці сена з мякінай. Сена мала дак трэба абу́рыны мяша́ць. Ахрэм, намяша́й абурын і занесі́ каро́ві. ***Кам.***

АГНЯВІЦА (агнявіца), *ж.ужыв. толькі ў адзін.* Гарачка. У нашого дзеда така агнявіца, коб не помер. ***Астраж.*** 2. Маланка. Ох, якая агнявіца зіхае, кеб рабінавай ночы не було. ***Кам.***

АГЫСЬ (агысь), *выкл.* Панукаванне авечак. Агысь дадому, куды вас чорт нясе. ***Спяр.***

АДАРОБІНА (адаробіна), *ж. і м.* Лаянка. Няўклюда. От адаробіна вырасла, нічога путнага не зробіш. ***Верб.***

АДАПНУЦЬ (адапнуць), *-у-, -еш-, зак. трыв.* Адхіліць, адгарнуць.Адапні хвіранку і паглядзі ў вакно, мо бацька едзе. ***Спяр.***

АДВАЛІЦЬ (адваліць), *-ю-, -іш-, зак.трыв.* Адрэзаць вялікі кавалак. Адваліла такую скібку, што ад кулідкі нічога не асталося. Адвалі кусок сала, хай есць. ***Спяр.***

АДВУКАЦЬ (адвукаць), *-ю-, -еш-, незак. трыв.* Забываць. Пажыў у горадзе, дак ат сяла адвукаць стаў. Хутка ты адвук ад нас, трэ часцей прыяжджаць. ***Кам.***

АДГАКАЦЬ (адгакаць), *-ю-, -еш-, зак. трыв.* Адбудаваць. Добрую хату Мірон адгакаў, нічого не скажэш. ***Чырвонабяр.***

АДГАСІЦЬ (адгасіць), *-у-, -іш-, зак.трыв.* Многа накасіць. Стolькі поплаву адгасіў, мо вазоў тры сена будзе. ***Зар.***

АДДЫХАЦЬ (аддыхаць), *-у-, -аш-, зак. трыв.* Перавесці, супакоіць дыханне. Дай хоць трохі аддыхаць, а то й слова прамовіць ні магу, так задыхаўся. ***Партыз.***

АДНАРУЧКА (аднаручка), *ж.* Верацяно з ільнянай пражай. За ўвесь вечар толькі аднаручку напрала. ***Карч.***

АДХАКАЦЦА (адкахацца), *-ю-, -еш-, зак.трыв.* Перавесці дыханне, прысці да спакою. Так бегла з лесу, што ні магу адхакацца. Дай хоць адхакацца ў хаці. ***Карч.***

АДДУБАСІЦЬ (аддубасіць), *-у-, -іш-, зак трыв.* Моцна пабіць, адлупцаваць. Не чапай ружжа, бо бацька добра аддубасіць. ***Спяр.***

АКАЦІЦЬ (акаціць), *-у-, -іш-, зак.трыв.* Роды авечак. Ноччу акацілася наша авечка. ***Кам.***

АКОТ (акот), *м. толькі ў адзін.* Працэс роду авечак. Іван, чаму авечка крычыць, мо акот настаў. ***Сцеж.***

АКРАЙКА (акрайка), *ж.* Старадаўні пояс, вытканы з кваціcтых нітак. Ну й адзеўся Цімох, сарочку патперазаў акрайкаю, тай пашоў па вуліцы. ***Карч.***

АКУРАТ (акурат), *прысл.* У самы раз. А спонніца ў цебе акурат, больш і не трэбо. ***Курыц.***

АНАДОЯЧЫ (анадоячы), *прысл.* Нядаўна. Анадоячы Поля мне казала, як да Вольгі заходзіў Хартон, сама бачыла. ***Карав.***

АНІГАДКІ (анігадкі), *выкл.* Анігадкі, работы не зробіла, а ў клуб ужэ сабраласа. ***Дзёрн.***

АНІРАДЫ (анірады), *прысл.* Аніяк. Ну й цепер молодзёж, постолоў анірады не хочуць надзеваць на покус. ***Скар.***

АНДОВЕ (андове), *прысл.* На днях. Андове ходзіла ў лес — боровікі росцімуць. ***Верас.***

АПАД (апад), *м. толькі ў адзін.* Зборная назва. 1. Яблыкі-падалкі. За ноч ападу насыпаласа мо з мех. ***Астраж.*** 2. Апаўшае лісце. Лес голы, адзін апад пад нагамі шуміць. ***Загал.***

АПАЛ (апал), *м. толькі ў адзін.* Дрэва, якое непрыгоднае для будавання. Ета хвоя ідзе толькі на апал. ***Мялеш.*** Колода веліка, але годзіцца толькі на апал. ***Бакл.***

АПАЛАЦЬ (апалаць), *-ю-, -еш-*, *незак. трыв.* Вазьмі начоўкі да апалай проса. ***Сцеж.***

АПАЛАНКІ (апаланкі), *ужыв. толькі ў множн.* Маленькія начоўкі для веяння зерня ці круп. Стаўкла проса ў ступі, а зараз вазьму апаланкі да апалаю іх. ***Спяр.***

АПЕРАЗАЦЬ (аперазаць), *-у-, -аш-*, *зак. трыв.* Моцна стукнуць. Ек аперазаў корову апоўдзінай, то хутко отбегла от буракоў. ***Ляск.*** Аперазаў сабаку палкай, ураз схаваласся ў будку. ***Хвойн.***

АПЕЧЧА (апечча), *н., толькі ў множ.* Аснова печы, якая зроблена з дрэва. Апечча ужэ зробілі, печ лепіцьмем. ***Сяр.Печ.***

АПІНАЛКА (апіналка), *ж.* Шарсцяная квяцістая хустка. Накінула на плечы апіналку да й пойду да Горпіны. ***Бакл.***

АПІНАХА (апінаха), *ж.* Вялікая суконная хустка, плед. Накінь на плечы, бабо, апінаху, бо холодно. ***Перар.***

АПЛЕТАЦЬ (аплетаць), *-ю-, -еш-*, *незак. трыв.* Хутка есці. Ек стаў аплетаць варену рыбу, то чуць усю міску не з'еў. ***Лісн.***

АПЛЮК (аплюк), *м.* Кручок у адзенні. Трэба ушыць аплюк у штаны дзеду, бо гузік не дзержыцца. ***Спяр.***

АПОЖНІК (апожнік), *м. ужыв. толькі ў адзін.* Галлё на верхавіне стога. Мала галля далі — хоць бу апожнік не ўпаў. Апожнік ж добры зрабілі — стог не зваліцца. ***Навас.***

АПО́ЎЗІНА (апоўзіна), *ж.* Вялікая палка, якой пакрываюць верхавіну стога. Пода́й апо́ўзіну — вершы́цьмем сто́г. ***Стад.***

АПО́ЎЗНІК (апо́ўзнік), *м.ужыв. толькі ў адзін.* Зборная назва. Палкі, які́мі пакрываюць верхавіну стога. Унь хма́ра ідзе́, хутчэ́й рабі апо́ўзнік, вярши́ць бу́дзем. ***Сцеж.***

АПУ́КА (апу́ка), *ж.ужыв. толькі ў адзін.* 1. Дзіцячая гульня. Хадзем у апу́ку гуля́ць. ***Кам.*** 2. Самадзельны дзіцячы мяч. Кіда́й апу́ку мне́. ***Зар.***

АПУ́РЫЦЬ (апу́рыць), -у-, -ыш-, *зак.трыв.* Абліць вадою. Што ў цебе́ за жарту́н твой Іва́н, мене́ ўсю апу́рыў водо́ю. ***Астраж.***

АРЭ́ХВА (арэ́хва), *ж.* Шына на драўляным коле. Зробі́ арэ́хву, тоды поедзем по се́но. ***Замош.***

АПУ́ДЭЙЛО (апу́дэйло), *ніяк. толькі ў адзін.* Пудзіла на гародзе. Поста́віла апу́дэйло, ду́маю, вероб'і́ не ся́дуць на е́чмень. ***Ляск.***

АРГІ́НЯ (аргі́ня), *ж.* Вяргіня. Ек у Аксі́нні красі́во цвіце́ ў гаро́тчыку аргіня. ***Санюк.***

АСТРА́МУС (астра́мус), *м. ужыв. толькі ў адзін.* Рачны ёрш. Ко́ля, ек нало́віш астра́мусоў, то несі додо́му на ю́шку. ***Скрыг.***

АСТРА́МАК (астра́мак), *м. ужыв. толькі ў адзін.* Невялікі воз сена. Накасі́ў се́на на по́плаві, мо адзін астра́мак бу́дзе. ***Кам.***

АЦЦЯГА́ЧКА (аццяга́чка), *ж.* Збан для адстою малака. Злі молоко́ ў аццяга́чку. ***Курыц.***

Б

БА́БКА (ба́бка), *ж.* 1. Аер. Ву́цеглі одну ба́бку з боло́та. Нарві́ ба́бок у водзе́. ***Ляск.*** 2. Запечаная бульбяная каша. Моя ба́бка мо с поўдня́ ў пе́чы сма́жыласа, така сма́чна ста́ла. ***Замош.***

БА́БІЧ (ба́біч), *м.* Мужчына-бабнік. Наш сусе́д Петро́ такі ба́біч, сям'і́ не гледзіць, а бе́гае за чужы́мі жо́нкамі. ***Івашк.***

БАБО́НІК (бабо́нік), *м.* Перамёрзлая за зіму сухая на полі бульба. Бабо́нікаў мно́га бува́е на калга́сным по́лі. У вайну́ бабо́нікі е́лі, а цепе́р бабо́ніка ніхто́ не берэ́. ***Кам.***

БАБЧАНІК (бабчанік), *м.* Бліны з бульбы. Бабчанік з салом такі смачны. Елі бабчанікі ўранні. ***Івашк.***

БАГАРОДКА (багародка), *жс.* Палісаднік каля хаты ад вуліцы. Красівуя розы расцвілі ў етай багароццы. ***Карав.***

БАГНОТО (багното), *н. ужыв. толькі ў адзін.* Багульнік. Багното покрыло ўвесь еты алёс. От багното моль дохне. ***Ляск.***

БАГОН (багон), *м. ужыв. толькі ў адзін.* Багульнік. У нас багон расце толькі ў алёсі. Ад багону баліць галава, калі надыхаешся ім. ***Хвойн.***

БАЛВАНЕЕ (балванее), *безасаб. незак. трыв.* Развідняе, пачынае світаць. Ужэ балванее, хутка дзень. ***Кам.*** Почало болванець, трэбо ўставаць і пороцца ў печы. ***Ляск.***

БАРАН (баран), *м. ужыв. толькі ў адзін.* Сталярная прылада, рубанак з дзвюма ручкамі. Оторвалаca ручка ў барана, не могу шалёўку почысціць. Не знаю, куды подзеўса мой баран. ***Смят.***

БАРЖДЖЭЙ (барждщэй), *прысл.* Хутчэй. Барждщэй ідзі сюды, кажу табе. Барждщэй вуймі чыгун с печы, а то картопля вугарыць. ***Зар.***

БАРКАН (баркан), *м. ужыв. толькі ў адзін.* Паркан, плот з шалёўкі. Баркан наш стары, ужэ валіцца. Добра, калі баркан нову, ніякая худобіна ў гарод не зайдзе. ***Кам.***

БАРОК (барок), *м.* Вазок. У барок понаседалі малые. Цепер барок ніхто не робіць, машыной ездзяць. ***Астраж.***

БАТУХ (батух), *м. толькі ў адзін.* Бізун, вітая пастуховая пуга. Пастух з батухом пашоў, погнаў тавар на поле. Не ляскай, Колька, батухом. ***Астраж.***

БАЎТУША (баўтуша), *жс.* Рыбалоўная прылада, від конусападобнага плецянага мяшка. Паблёхай баўтушай ля берагу, мо екого карася поймаем. Рыбы нема — і баўтуша без дзела валяецца. ***Гароч.***

БАЎТКІ (баўткі), *ужыв. толькі ў множн.* Жоўтыя вадзяныя лілііі. Заросла сажалка однымі баўткамі. ***Канат.***

БАХІЛЫ (бахілы), *ужыв. пераважна ў множн.* Клееныя самаробныя галёшы. Цепер бахілы мала носяць, больш галошы. ***Зар.*** Послі вайны бахілы ўсе насілі, а цепер не. ***Спяр.***

БЕЛЬ (бель), *жс. ужыв. толькі ў адзін.* Лясное балота, парослае кустамі лазы, крушыны, альхі. Тую бель хутка асушаць, мо зайсці можна будзе. Тут така бель, што ня вулезці. ***Аўрам.***

БЛЕЙЧАК (блейчак), *м. ужыв. толькі ў адзін.* Цяслярны інструмент. Подай блейчак сюды, трэбо почысціць доску. ***Тонеж.***

БЛЯХА (бляха), *ж.* Самаробны процівень для выпечкі пшанічных вырабаў. Лажы каржы на бляху і стаў у печ. Дзве бляхі булак напекла. ***Пасел.***

БІДОН (бідон), *м.* Пасудзіна для малака. У мяне каро́ва добрая, летам цэлы бідон малака дае за дзень. Бувала, цэлы бідон малака надаю ранкам і вечарам. ***Кам.***

БІТОН (бітон), *м.* Батон з пшанічнай мукі. Ну й смачны бітон купіла, ек сахар. Бітоны ў лаўку прывезлі. ***Ляск.***

БОДНЯ (бодня), *ж.ужыв. толькі ў адзін.* Кубел для сала. Поўна бодня сала, на ўсё лета хваціць. ***Макр.***

БОЛОННЕ (болонне), *н., ужыв. толькі ў адзін.* 1. Сенажаць. Така погода стоіць, і старые, і малые пошлі на болонне. 2. Выган для скаціны. Вугонь свінні на болонне, хай не вішчаць. ***Верас.***

БОННЯ (бонням), *ж.ужыв. толькі ў адзін.* 1. Драўляная дзежка сала. Поўна боння сала. ***Малеш.*** 2. Дзежка для мукі. У бонню сыпалі муку. ***Малеш.***

БРАНКА (бранка), *ж.ужыв. толькі ў адзін.* Шарсцяная кофта. Надзень цёплу бранку, бо холодно. ***Верас.***

БРУС (брус), *м.* Брэлька. Ужэ тры брусы положылі — хутко століь слацьмуць. ***Ляск.***

БРЫКУХА (брыкуха), *ж.* Бруква. У нас така добра брыкуха ўродзіла, на ўсю зіму хваціць. ***Капц.***

БРЫЛЬ (брыль), *м.* Выступ у печы. Возьмі на брылю спічкі. ***Прыт.***

БУБКА (бубка), *ж.* Зярняты з пладоў гародніны і садавіны. Такіе смачные бубкі з гарбузовых семечак — есі і есці хочацца. ***Карм.***

БУДАН (будан), *м.* Шалаш. Зробіў бацько будан ле возера, коб можно ў час дожджу ховацца. ***Вугл.***

БУЙ (буй), *м. толькі ў адзін.* Высокае адкрытае месца для вятроў. Не стой на такім буі, ідзі ў зацішак. ***Карч.***

БУК (бук), *м.* Бык. Вугонь бука з городу. ***Дубр.*** Бука доброго я здала на м'ясо. ***Асавец.***

БУКЛАГА (буклага), *ж.* Біклага. Ідзеш на сена, то бяры буклагу вады. ***Малейк.***

БУЛЬБАШКА (бульбашка), *ж.* Бурбалка. Дзеці пускалі бульбашкі з мула. ***Астраж.***

БУЛЕ Б (буле б), *дзеясл. умоўн. ладу.* Было б. Буле б лепей, коб ён пошоў одсюль. ***Курыц.***

БУЛДЫКА (булдыка), *м. толькі ў адзін.* Нецікавы, нехляманы чалавек. Часамі гэтае слова ўжываецца як лаянка. А куды ты, булдыка, повернуў. ***Ляск.***

БУНАЧЭ (буначэ), *злучн.* Быццам. Буначэ ты не знаеш, одкуль ето ўзялоса. ***Дзёрн.***

БУНДА (бунда), *ж.* Дзіцячая квяцістая сукенка. Бунда вельмо хороша ў твое Галі. ***Смят.*** Пашыла сіццаву бунду. ***Зар.***

БУНТ (бунт), *м.* Звязка сушаных грыбоў. Одзін бунт грібоў у лаўку здала, а другі покінула собе. ***Астраж.***

БУРКІ (буркі), *толькі ў множн.* Сшытыя з шарсцянай тканіны валёнкі. Сабе пашыла буркі і добра — ногі не мерзнуць. ***Зар.***

БУЯНЫ (буяны), *ужыв. у множн.* Буякі. Пойдзем заўтра по буяны. ***Карм.***

БУТАЛЬ (буталь), *м.* Рознага памеру шкляная пасудзіна, літраў ад пяці да дзесяці і болей. Нарабіла з вішань поўны буталь наліўкі. ***Зар.***

БУЦЕЛ (буцел), *м. ужыв. толькі ў адзін.* Шкляная пасудзіна звыш пяці літраў. Наліла буцел варэння на зіму. ***Зар.***

БУЦІК (буцік), *м.* Ніжняя частка сцябла аеру каля кораня. Тато, отреж мне буціка с плюшніку. ***Ляск.***

БУХОЙ (бухой), *прым.* Вельмі п'ны. Сусед буў такі бухой, што ледзь ногі цегнуў. ***Бакл.***

В

ВАЕТА (ваета), *указ. займ.* Во гэта. Ваета пойдзе ў клуб і да дня гуляе. ***Зар.***

ВАЛЮША (валюша), ж.ужыв. толькі ў адзін. Даматканае сукно. Продай, Тацяно, мне хунт воўны, требо зробіць валюшу на буркі. ***Ляск.***

ВАНГОРЫЯ (вангорыя), ж. Дамашняя кветка, вяргіня. Паўліно, екі красівуе ў цебе вангорыі. ***Дзёрн.***

ВАПТО (вапто), *злуч.* Быццам. Вапто нехто зайшоў у хату. ***Дубр.***

ВАРЭЙКА (варэйка), *ж.* Гаршчок. Зварыла квасоўку ў варэйцы. ***Зар.***

ВАРОНКІ (варонкі), *ужыв. толькі ў множн.* Вараная бульба. Насып, мамо, варонок, есці хочу. ***Капц.***

ВАРТО (варто), *прысл.* Добра. От варто зробіў, што не ўлез у бойку. ***Смят.***

ВАСКАВІК (васкавік), *м. толькі ў адзін.* Конусападобная торбачка, у якой адцэджваюць сыр. От васкавік, атцадзі сыр. ***Навас.***

ВАТРУБЯНКА (ватрубянка), ж. Дамашняя каўбаса, зробленая з пячонкі і сала. Ек на дзіво получылась ватрубянка, така смачна. ***Канат.***

ВАЎКА (ваўка), *ж.* Невялікія раны на целе, балячкі (у мове дзяцей). Не чапай Стасіка, у его на ножцы ваўка. ***Васьк.***

ВАЎЧКІ (ваўчкі), *ужыв. толькі ў множн.* Расліна, накшталт асцюкоў. Расце на лугах, балотах, каля рэчкі, спелыя плады чапляюцца за адзенне. Була на болоці да стольки ваўчкоў начаплялась, хоць голосі. ***Капат.***

ВЕЗОНКІ (везонкі), *толькі ў множн. ліку.* Рукавіцы. Галё, звежы мне везонкі, ты так хорошо вяжэш. ***Смят.***

ВЕЛЬМО (вельмо), *прысл.* Вельмі. Ежце крупнік — вельмо смачны. ***Стад.***

ВЕНОК (венок), *м.* 1.Звязка цыбулі. Поможы мне, донько, плесці цыбулю ў венок. ***Астраж.*** 2. Рад бярвенняў у зрубе. За дзень паклалі толькі два венкі. ***Тульг.***

ВЕРЦЕБ (верцеб), *м. ужыв. толькі ў адзін.* Невялічкае азярцо на лузе. Вода ў верцебі така чыста. ***Дзёрн.***

ВЕХАЦЬ (вехаць), *ж.ужыв. толькі ў адзін.* Жмут сухой травы для мыцця посуду. Памуй гладышкі вехаццю. ***Катл.***

ВЕХОТКА (вехотка), *ж.* Мачалка з сухой жорсткай травы. Дзе ты вехотку палажыла — ніяк не найду. ***Загал.***

ВІД (від), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Твар. Унь чорнільну кляксу на від посадзіла. ***Малеш.***

ВІЛАЧНІК (вілачнік), *м.* Адна з пячных прылад: ёмка, вілка ці качарга. Венік унь за вілачнікам. ***Зар.***

ВІЛОШНІКІ (вілошнікі), *зборн. назв. ужыв. толькі ў множн.* Вілкі, ёмка, качарга разам узятыя. Помуй вілошнікі — заўтра недзеля. ***Скрыг.***

ВІНДАВАЦЬ (віндаваць), *незак. трыв.* Цікаваць, выглядаць. Кого ву тут віндуеце? ***Малеш.***

ВІРОК (вірок), *м.* Прылада для навівання пражы. Ганна, прынесі вірок, трэба ткаць кросны. ***Спяр.***

ВІТУХА (вітуха), *ж.ужыв. толькі ў адзін.* Фасоль, якая ўецца. Квасоля ў мене — адна вітуха. ***Мікул.***

ВІТУШКА (вітушка), *ж.ужыв.толькі ў адзін.* Фасоль, якая уецца. Посадзіла одну вітушку — седухі нема. ***Скрыг.***

ВІШ (віш), *ж.ужыв. толькі ў адзін.* Сухая леташняя трава, што зімуе на балоце. Трэба накасіць вішы на потсціл. ***Кам.***

ВІШАНКА (вішанка), *ж.ужыв. толькі ў адзін.* 1.Матрас, які напіхаюць сенам. Тато, хадзем напхаем вішанку сеном. ***В.Аўц.*** 2.Няякаснае сена, труха. Скінь з вушак сена вішанкі і патсцялі каровi. ***Кам.***

ВОБ'ЕДЗЬ (воб'едзь), ж. *ужыв. толькі ў адзін.* Аб'едкі ад сена ці саломы. Ідзі воб'едзь вукінь з ясель. ***Бок.***

ВОБМЕШКА (вобмешка), *ж.ужыв. толькі ў адзін.* Тоўчаная бульба з мукой для корму свіней. Наклала свінням вобмешкі цэла корыто — хай едзяць. ***Стад.***

ВОДМУЦЬ (водмуць), *ж.ужыв. толькі ў адзін.* Круча ў рацэ. Коло берагу водмуць, там так круціць. ***Бакл.***

ВОЛОВОД (воловод), *м. ужыв. толькі ў адзін.* Вяроўка пэўнай даўжыні, не болей пяці метраў. Навезала ў воловод столькі снопоў, шчо ледзьві донесла. ***Вал.***

ВОЛОСЕНЬ (волосень), *ж.ужыв. толькі ў адзін.* Тонкая лугавая трава. Улез у таку волосень, шчо не вулезу. ***Буда-Саф.***

ВОЛОКА (волока), *ж.*1. Вяроўка. Волока лежыць на возі, чого ты ее шукаеш. ***Малеш.*** 2. Абора ў лапцях. Цепер волок не ўюць, постолоў мало хто носіць. ***Тонеж.***

ВОЛОСАЧ (волосач), *м. ужыв. толькі ў множн.* Брод на балоце. По шчавель ісці — трэбо волосач переходзіць. ***Дзёрн.***

ВОЛОЧКА (волочка), *ж.*1.Абора. Возьмі другу волочку, а тая порвалась у постоле. 2. Шнурок у чаравіку. Дзе ты дзеў волочку з чаравіка, мо згубіў, а? ***Галуб.***

ВОНЬДЗЕКА (воньдзека), *прысл.* Тут, у гэтым месцы. Воньдзека буў лес, а цепер однэ корчэ. ***Граб.***

ВОПРАННЕ (вопранне), *ніяк. ужыв. толькі ў адзін.* Адзенне, вопратка. Одзень вопранне, бо холонно. ***Верас.***

ВОРОЦІЛО (вороціло), *ніяк.* 1. Навойка ў ткацкім станку. Поверні вороціло, не стой. ***Тонеж.*** 2.Непаваротлівы чалавек. Ну й вороціло ты, не повернеш. ***Малеш.***

ВОРУХАЦЦА (ворухацца), *-ю-, -еш, незак. трыв.* Памалу хадзіць. Што ты так ворухаесся, ек нежыві! ***Буда-Саф.***

ВОСЕКА (восека), *прысл.* Вось тут. Восека я воўка бачыла, чуць уцекла. ***Брын.***

ВОСКОДАЛ (воскодал), *м. ужыв. толькі ў адзін.* Мядовы квас. Воскодал у мене такі добренны. ***Ляск.***

ВОСКОВІК (восковік), *м.* Цадзілка для сыру. Возьмі восковік да отцадзі сыр. ***Буда-Саф.***

ВОТВЕДЫ (вотведы), *ужыв. толькі ў множным.* Наведванне парадзіхі. На вотведы Любы Семенавай прышло мо з дваццаць баб. ***Зар.***

ВОЦЕП (воцеп), *м.* Вочап. Ле Макарового колодзезя поставілі нову воцеп. ***Зім. Буд.***

ВОЧАПКА (вочапка), *ж.* Кавалак вяроўкі, якою прывязваюць карову, калі дояць. Возьмі вочапку і прывежы корову. ***Санюк.***

ВУГАН (вуган), *м. ужыв. толькі ў адзін.* 1. Вясковая плошча. Пойду на вуган до людзей, мо што почую. ***Ляск.*** 2. Месца, куды выганяюць скот. Прогоні корову на вуган. ***Смят.***

ВУГЛЯДКА (вуглядка), *ж.* Люстэрка. Погледзела ў вуглядку і не познала себе — так постарела. ***Дзёрн.***

ВУЖОВІК (вужовік), *м.* Ядавіты грыб. А вужовіка можно прыняць за доброго грыба, за боровіка. ***Астраж.***

ВУЙДА (вуйда), *ж.ужыв. толькі ў адзін.* Вельмі цікаўная жанчына. А вуйда тая так і бегая по хатам. ***Верб.***

ВУЛКА (вулка), *ж.* Завулак. Карова зашла ў тую вулку, прыгані ее адтуль. ***Загал.***

ВУЛЕХЧАЦЬ (вулехчаць), -аю-, -еш-, *зак. трыв.* Кастрыраваць. Етого кабанчыка нам требо вулехчаць. ***Капц.***

ВУНЯВО (вуняво), *часціца.* Вунь. Настася вуняво ў печы вупаліла, а ты шчэ спіш. ***Васьк.***

ВУПАСТОК (вупасток), *м.* Аднагадовае цяля. Хорошы вупасток, гладкі, Арцём продае вупастка. ***Астраж.***

ВУПУСТКА (вупустка), *ж.* Месца выпасу скаціны. У нас блізко німа вупусткі, гонім товар далеко. ***Бокаў.***

ВУСАЛАПІЦЬ (вусалапіць), -ю-, -іш-, *зак. трыв.* Высунуць. Чаго ты вусалапіў язык? ***Гароч.***

ВУСКАРОК (вускарок), *м.* Кавалак смажанага сала. На сковородзе остаўса одзін вускарок, а то ўсе сало з'елі. ***Брын.***

ВУТНУЦЬ (вутнуць), -еш-, -у-, *незак. трыв.* Стукнуць. Ось я зараз цебе вутну. ***Партыз.***

ВУТУРЫЦЬ (вутурыць), -у-, -ыш-, *зак. трыв.* Выгнаць. Насілу вутурыла ету п'яніцу с хаты. ***Астраж.***

ВУСКІДЗЬ (вускідзь), *ж.ужыв. толькі ў адзін ліку.* Выкапаная яма, запоўненая вадой. Вускідзь неглыбокая, бо водой зарослa. ***Стад.***

ВУХВОЦЕНЬ (вухвоцень), *м.* Блін з цеста. Покуль огледзеласа, вухвоцень згарэў. ***Гарадз.***

ВУЦЕЎСА (вуцеўса), -у-, -еш-, *зак. трыв.* Так крепко вуцеўса об лёд шчо чуць устаў. ***Зім. Буд.***

ВУЦІРАЛЬНІК (вуціральнік), *м.* Ручнік. Унь на гвоздзіку вуціральнік, вутрыса ім. ***Верб.***

ВУШАК (вушак), *м.* Слуп у дзвярах. Вушак подгніў, дзверы перекосіло і не зачыняюцца. ***Асав.***

ВУШКІ (вушкі), *ужыв. толькі ў множн.* Столь з жэрдак обо дошчак у хляве. На вушках сена мало. ***М.Аўц.***

ВУШМАРОВАЦЦА (вушмаровацца), -ую-, -еш, *зак.трыв.* Вымазацца аб сцяну. Дай вутру спіну, вушмароваўса ек чорт. ***Астраж.***

ВУШНЯК (вушняк), *м.* Слуп у дзвярах. Вушняк шчэ крэпкі. ***Вял.Бор.***

ВУШУЛО (вушуло), *н.*, Слуп, на якім трымаюцца вароты ці калітка. Свіння почухаласа і вушуло вуваліло. ***Скрыг.***

ВЯКАЦЬ (вякаць), -ю-, -еш-, *незак. трыв.* Гаварыць не тое, што трэба. Не вякай, а скажы толкам. ***Партыз.***

ВЯЛІЦА (вяліца), *ж.ужыв. толькі ў адзін.* Сухое дрэва. Поехаў у лес да одной вяліцы нарубаў. ***Астраж.***

ВЯРЭНЬКА (вярэнька), *ж.* Невялікая лыкавая каробка з крышкай. Возьмі, Іван, вярэньку да несі есці бацьку на покос. ***Верас.***

ВЯТРОЎКА (вятроўка), *ж.* Завіца. Ко мне прыходзіла вятроўка. ***Смят.***

Г

ГАЛА (гала), *н., ужыв. толькі ў адзін.* Тарфяністае балота без хмызняку, сенажаць. На вуліцы цепер нікога — ўсе на галі сена прыбіраюць. ***Звян.***

ГАЛАШЧОК (галашчок), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Мёрзлая зямля. Мароз буў добры, такі галашчок на дварэ, што хоць бокам кацíся. ***Кам.***

ГАЛДУНІКІ (галдунікі). Вярэнікі. На абед буў боршч і галдунікі, боршч астаўся, а галдунікі паелі — такія смачныя. ***Карч.***

ГАЛЕНЬ (гален́ь), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Венік без лісця, дзяркач. Возьмі гален́ь і подмеці пудлогу. ***Асав.***

ГАЛЬКА (галька), *ж.* Нешырокая стужка, што прышываецца да ніжняй часткі спадніцы. У цебе галька відно, хто тобе ўшываў ее? ***Ляск.***

ГАЛЬНІК (гальнік), *м.* Бярозавы венік. Вазьмі гальнік і вумеці двор. ***Астраж.***

ГАЛЕЛЕЙКА (галелейка), *ж.* Вешалка для адзення. Повесь паліто на галелейку і не дзержы ў руках. ***Верб.***

ГАЛУЗІНА (галузіна), *ж.* Вялікая палка. Ек возьму галузіну, то будзеш знаць у мене. ***Астраж.***

ГАМАНЧЫК (гаманчык), *м.* Кашалёк. Згубіла свой гаманчык, а там толькі трыццаць капеек грошай. ***Верб.***

ГАНЯЦЦА (ганяцца), *-ю-, -еш-.* Бегаць. Адаркі свіння шчэ малая, а за кнырамі ганяецца. ***Капц.***

ГАЙСАЦЬ (гайсаць), *-ю-,-еш-*. Бегаць без ладу. Не гайсай, чаго цебе чэрці носяць. ***Зар.***

ГАРА (гара), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* Месца пад страхой у хаце. Да марозаў яблыкі на гарэ лежалі. ***Скрыг.***

ГАРУСОЎКА (гарусоўка), *ж.* Вялікая квяцістая шарсцяная хустка. Купіла ў цыганок гарусоўку. ***Карм.***

ГАРЫНА (гарына), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* Ніткі для вышывання. Купіла ў Хвойніках гарыны, буду ручнік вушываць. ***Хвойн.***

ГАТ (гат), *м.* Перагароджанае месца на рацэ, пляцень праз раку з рыбалоўнымі лавушкамі. У етум гаці трэбо жакі поставіць, мо шчукі ўлезуць. ***Арав.***

ГАРЧАК (гарчак), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Пустазелле, драсён. Як ні стараюса, а гарчак не зведу з гароду. ***Канат.***

ГАЧОК (гачок), *м.* Рыбалоўная прылада. Етым гачком добре ловіць рібу ў затоне. ***Конкав.***

ГЕЙКА (гейка), *ж.* Сяброўка-аднагодка. Пойду до свое гейкі, мо на луг по шчаўе сходзім. ***Івашк.***

ГІБЗАВАЦЬ (гібзаваць), *-ю-, -еш-.* Сачыць за кім-небудзь. От гібзуе за суседом, штоб почуць да перебрахаць. ***Верб.***

ГІГІТАЦЬ (гігітаць), *-у-, -аш-, незак. трыв.* Смяяцца без толку. Чаго ты гігічаш, нема нічога смешнага. ***Астраг.***

ГІДКІ (гідкі), *якасн.прым.* Непрыгожы, праціўны. Екі ў Гарпіны зяць гідкі. ***Ляск***.

ГІЛЯРА (гіляра), *ж.* Вялікая лодка. Подай гіляру, Іванко, поедом на луг по сено. ***Ляск.***

ГІРКА (гірка), *ж.* Гладышка з адбітым рылам. Була гірка ў мене і тая разбілась. ***Катл.***

ГІЧ (гіч), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* Збуялыя сцяблы бульбы. Картоплі нема — уся ў гіч пашла. ***Мікул***.

ГІЧАНЫ (гічаны), *ужыв. толькі ў множн.* Бурачныя лісты, бацвінне. На градзе аж у пояс гічаны — такія буракі добрыя. ***Загал.***

ГЛІЦА (гліца), *ж. ужыв. толькі ў адзін.* Хвойныя іголкі, ігліца. Хвойнікам ішла — ногі гліцай пакалола. ***Макр.***

ГЛУЗАВАЦЬ (глузаваць), -ю-, -еш-, *незак.трыв*. Здзеквацца, падымаць на смех. Хлопцу шчэ й семнаццаці нема, а дзеўкі глузуюць з его, шчо не ўмее скакаць. ***Верб.***

ГЛЯНЬБА (гляньба), *дзеясл. заг. ладу*. Пабач. Гляньба, хто йдзе, мо с поля бацька. ***Зар.***

ГОДУНЕЦ (годунец), *м.* Гадованы парсюк. От кабанчык-годунец на сало хутко пойдзе. ***Ляск***.

ГОЎЕ (гоўе), *н., ужыв.толькі ў адзін.* Абагуленая назва дамашняй жывёлы. Одарко, ты накорміла гоўе? ***Брын.***

ГОЛОЎКІ (голоўкі), *ужыв.толькі ў множн.* Кужаль другараднага гатунку. Голоўкі прадуць на тоўстэ таке: на просцілкі, мешкі. ***Буд.Саф***.

ГОРНО (горно), *як.прысл.* Маркотна, сумна. Ек поехала моя Ліда ў Лельчыцы, то мне так горно стала. ***Чырвонабяр.***

ГОРОТЧЫК (горотчык), *м.* Адгароджаны закутак для маладняка: парасят, ягнят, цяляці. Надо одбіць горотчык для поросят. ***Жахав***.

ГОЦАЦЬ (гоцаць), -ю-,-еш-, *незак.трыв.* Моцна стукаць. Не гоцай так моцно, а то ступа развaліцца. ***Скал.***

ГРАНКА (гранка), *ж.* Града. Посодзілі дзве гранкі кортопляў і одну цыбулі. ***Верас.***

ГРАСВА (грасва), *ж.* Капаніца. Дзе ты, Анюто, грасву дзела? ***Васьк.***

ГРАЦА (граца), *ж.* Капаніца. Дзе мая граца, требо картоплі аграцоваць, бо вельмо зарослі. ***Навас***.

ГУБКА (губка), *ж.* Мера даўжыні красён, пражы, палатна па даўжыні сцяны хаты. Вуткала чатыры губкі палатна. ***Навас***.

ГУЖВІНА (гужвіна), *ж*. Арэля. Люблю на гужвіні гутацца. ***Астраж.***

ГУЛЯ (гуля), *ж*. Самаробная жаночая прычоска. Зрабіла Палажка гулю на галаве, што аж глядзець страшна. ***Аўрам.***

ГУНУЦЬ (гунуць), *-у-, -еш-, зак.трыв.* Моцна стукнуць. Ек гуне твой Хведор дзвермі, то аж хата колоціцца. ***Жах.***

ГУНЬКА (гунька), *ж.ужыв.толькі ў адзін.* Даматканы дыван. Вуткала гуньку на мост у хаці. ***Васіл.***

ГУСКА (гуска), *ж.* Вадзяныя лілііі: белыя, жоўтыя. У етай завадзі вечна столькі гусак: і белых, і жоўтых. ***Кам.***

ГУСЦЕЖ (гусцеж), *м. ужыв. толькі ў адзін.* 1. Густая маса круп пэўнай стравы. Бач, яка твая дзеўка хітрая: малако вупіла, а ўвесь гусцеж пакінула. ***Партыз.*** 2.Вельмі густы хмызняк. На балоці залезла ў такі гусцеж, адна лаза і алешнік, што чуць вулезла. ***Амельк.***

ГУТАЛКА (гуталка), *ж.* Арэля. Унь Цімох гуталку повесіў. ***Чырвонабяр.***

ГУТАЦЦА (гутацца), *-ю-, -еш-, незак.трыв.* Гойдацца. Хопіць гутацца на арэлі, пойдзем абедаць. ***Партыз.***

Д

ДАБУ (дабу), *злучн.* Як. Ты дабу малы — усе дразнісса з дзецьмі, тобе больш работы нема. ***Ляск.***

ДАЙЖЭ (дайжэ), *злучн.* Нават. Сегодні дайжэ хата вугледала ек на паску, так светочна. ***Буда-Саф.***

ДАЙКА (дайка), *ж.* Надзел сенажаці. У цебе, Петро, хороша дайка, трава тут така густа, сена на корову хваціць. ***Ляск.***

ДАЛАДУ (даладу), *як.прысл.* Вельмі добра. Зрабі ўсе даладу, тады ідзі гуляць. ***Юркав.***

ДАЛОЎКА (далоўка), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* Падлога. Не хадзі боса, бо далоўка холодна. ***Верб.***

ДАЎМЕЦЦА (даўмецца), *-ю-, -еш-, зак.трыв.* Дадумацца. Ета ж даўмеўся да таго, што пашоў прасіць каня ў такога злыдня. ***Кам.***

ДАЦЮЛЬ (дацюль), *акал.прысл.* Дагэтуль. Як пашоў зрання с хаты, дак і дацюль нема. ***Зар.***

ДВОРНЯ (дворня), *ж., ужыв. толькі ў адзін.*Калгасны двор. Ты пойдзеш сёння на дворню? ***Верас.***

ДЗЕДУНЫ (дзедуны), *м.* Дзяды, калючая трава. Покасілі дзедуны, а цепер хадзіць не можно, ногі колюць. ***Беразн.***

ДЗЕРУНЫ (дзеруны), ужыв. толькі ў множн. Бліны з бульбы. Сегодні дзеруны пекцімем. ***Дзёрн.***

ДЗЮНДЗЯ (дзюндзя), *м. і ж.* Неахайныя мужчына ці жанчына. От дзюндзя і не памуласа. ***Верас.***

ДЖЫДЖАК (джынджак), *м.* Вялікі камень, валун. Еты джыджак, што ў дварэ, шчэ наш дзед с поля прыўёз. ***Васьк.***

ДОЙКА (дойка), *ж.* 1.Даёнка. Вазьмі дойку і ідзі доіць карову. ***Гароч.*** 2. Сасок у вымя. Дойкі ў каровы потрескалісь. ***Верб.***

ДОЎБАШКА (доўбашка), *ж.* Прылада для абівання галовак ільну. Варо, ек ісцімеш, то возьмі с собой на лён доўбашку. ***Бакл.***

ДОШЧАРНІК (дошчарнік), *м.* Паркан з дошчак. От за хатой і дошчарнік от вуліцы ідзе. ***Буд.-Саф.***

ДРАБУ (драбу), *ужыв. толькі ў множн.* Драўляная лесвіца. Постаў драбу ле сцены, хай там стояць. ***Смят.***

ДРАКА (драка), *ж.* Цёртка для абдзірання бульбы. Схадзі, Андрэйка, прынесі драку, будзем драць картоплю на млінцы. ***Аўрам.***

ДРАНІКІ (дранікі), *ужыв. толькі ў множн.* Бліны з дзёртай бульбы. Трэ було б дранікаў на снеданне нацерці. ***Хвойн.***

ДРАНКА (дранка), *ж.* Бульбяная аладка. Дранкі со сметаною вельмі смачныя. ***Хобн.***

ДРАПУНЫ (драпуны), у адзін. — драпун. Бульбяныя бліны. Наша бабка пашці кажды дзень печэ драпуны. ***Замос.***

ДРАЧ (драч), *м.* Дзяркач. Дай драча ногі обмесці. ***Верас.***

ДРАЧКА (драчка), *ж.* 1.Сталярная прылада. Прынесі драчку — вона лежыць на столе. ***Верас.*** 2. Жасцяная цёртка. Ужэ драчка сцерлася — трэба новую купляць. ***Замос.***

ДРОЎКА (дроўка), *ж.* Карова з першым цялём, першацёлка. Дзе тое молоко, колі моя корова дроўка. ***Скалодз.*** У мене ў етум годзі корова дровачка. ***Верб.***

ДРЫГА (дрыга), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* Халадзец. Дрыга ўдалася, смашна ў еты раз. ***Верб.***

ДРЫН (дрын), *м., ужыв толькі ў адзін.* Вялікая палка. От вазьмі да мельні парася етым дрынам. ***Кам.***

ДРЫСЛЯК (дрысляк), *м.* Друшляк. Подай мне дрысляка. ***Азяр.***

ДРУЗ (друз), *м., ужыв.толькі ў адзін.* Сумесь гліны з пяском. Ну й друзу с опечча, до вечора не выносім. ***Астраж.***

ДУБ (дуб), *м.* Вялікая лодка, у якой перавозяць розныя грузы: сена, дровы, рыбалоўныя снасці. У дубі седзелі рыбакі. ***Барб.***

ДУБНІК (дубнік), *м.* Могілкі пад засенню старасвецкіх дубоў. Хвороба заведзе цебе ў дубнік. ***Ляск.***

ДУБРОЎКА (дуброўка), *ж.* Корань лекавай расліны. Трэбо накопаць дуброўкі і зробіць настой. ***Буда Саф.***

ДУПЛЕ (дупле), *н., ужыв. толькі ў адзін.* Дупло ў дрэве. У етой осіны е дупле сівокрахі. ***Чырвонабяр.***

ДУХАНУЦЬ (духануць), *-у-, -еш-, зак.трыв.* Моцна штурхануць. Трэ было так духануць ету п'яніцу, што б аж ногі задраў. ***Пасел.***

Е

ЕДКЕЕ (едкее), *як.прым.* Ядкое. Ето сено погодное, едкее. ***Астраж.***

ЕК (ек), *падпарадк. злучн.* Як. Ек ісцімеш на сено, то не забудзь с собой узяць вілкі. ***Пагост.***

Е (е), *дзеясл. звязка цяпер. часу.* Ёсць. У цебе е картопля? ***Юркав.***

ЕРНІК (ернік), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Аер. Пошлі дзеці по ернік. Ерніком зарос ўвесь берег. ***Астраж.***

ЕСТЫЯ (естыя), *указ. займ.* Гэтыя. За туманом не відаць ні жонкі, ні естых людзей. ***Багуц.***

ЕСЦЕКА (есцека), *дзеясл.звязка цяпер.часу.* Ёсць. У цебе есцека хлеб? ***Зар.***

ЕТАКІ (етакі), *указ. займ.* Гэты. Етакого хлопца ты вырасціла. ***Навас.***

ЕТО (ето), *азн.часціца.* Гэта. Ето даўно було, калі тут цэркоў така красіва стояла. ***Буйн.***

ЕТЫ (еты), *указ. займ.* Гэты. Еты хлопец увесь у матку ўдаўса, языком усе меле й меле. ***Бабран.***

Ё

ЁЛКОЕ (ёлкое), *якас.прым.* Старое салёнае жоўтае сала. Сало ўжэ старое, ёлкае. ***Ляск.***

ЁМАЧНІК (ёмачнік), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Месца каля печы, дзе стаіць ёмка. Вуграб смецце з ёмачніку, дзе стаіць ёмка, пастаў туды венік. ***Пудак.***

Ж

ЖАБЕР (жабер), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Ядавітыя водарасці ў стаячай вадзе. Наш Іванко ходзіць по болоці, то жабер поеў чыста ногі. ***Верасн.***

ЖАГА (жага), *ж. ужыв. толькі ў адзін.* Пякучка. З'ела боршчу з несвежым м'ясом, дак жага ўвесь дзень печэ. ***Астраж.***

ЖАЛЕЗНЯК (жалезняк), *м.* Лапата. Возьмі жалезняк у сцепцы, да падкопай картоплі. ***Скрыг.***

ЖАЛЯСКО (жаляско), *н.* 1.Прас. Подай мне жаляско погладзіць сподніцу. ***Санюк.*** 2.Кружка з жэсці. Возьмі жаляско і насып жару. ***Слаб.***

ЖАРАНКА (жаранка), *ж.* Паджараная на сале бульба ў печы. Паглядзі, Вера, у печ — жаранка гатова? ***Юркав.***

ЖВЕНЬКАЦЬ (жвенькаць), *-ю-, -еш-, незак. трыв.* Гаварыць абы-што. І доўго тут мне будзеш жвенькаць? ***Ляск.***

ЖЛУКЦІЦЬ (жлукціць), *-у-, -іш-, незак.трыв.* Многа піць. Не жлукці столькі вады. ***Навас.***

ЖУХНУЦЬ (жухнуць), *-у-, -еш-, зак.трыв.* Упасці, праваліцца. Не бачыў пелькі — і жухнуў туды. ***Ляск.***

ЖУР (жур), *м. ужыв. толькі ў адзін.* 1.Страва, прыгатаваная з хлеба і малака. Захоцелосо журу ек от ліха. ***Пагост.*** 2.Аўсяны кісель. Звары, мамо, журу. ***Навас.***

ЖЫГАЛКА (жыгалка), *ж.* Маленькі шчупак. У кош улезла толькі тры жыгалкі. ***Ляск.***

ЖЫВО-ДВА (жыво-два), *склад.прысл.* Вельмі хутка. А я ось жыво-два — і ўсё зраблю. ***Скрыг.***

ЖЫТКА (жытка), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* Жыццё. Хіба раней жытка була? ***Астраг.*** Цепер жытка добра. ***Астраж.***

ЖЭНЬ (жэнь), *ужыв.толькі ў адзін.* Лезіва, вяроўка, пры дапамозе якой зацягваюць вулей на хвою. Под хлевом даўно вісіць старая жэнь: вуллі нема кому везці ў лес. ***Скар.***

ЖЭРТКА (жэртка), *ж.* Жэрдзь. Унь под плотом лежаць жэрткі, а колі городзіцьмем — не знаю. ***Слаб.***

З

ЗАБАВІЦЦА (забавіцца), -ю-, -іш-, *зак.трыв.* Загуляцца. Забавіўса так, што забуўса, што трэбо іці додому. ***Пагост.***

ЗАБОРЫНЫ (заборыны), *ужыв. толькі ў множн.* Складкі на вопратцы. Кажух буў шырокі, увесь у заборынах. ***Дзёрн.***

ЗАВІВАНІК (завіванік), *м.* 1. Коржык. На от з'еж завіванік, а то галодны. ***Цераб.*** 2. Дамашняе пячэнне. Смачные завіванікі ўдаліса на еты раз. ***Дзёрн.***

ЗАВОКАНКА (завоканка), *ж.* Аканіца. А ў Дзем'яна уге зелёные завоканкі. ***Курыц.***

ЗАВОРКІ (заворкі), *ужыв. толькі ў множн.* Вароты, што вядуць з двара на гарод. Зачыні заворкі, штоб ніяка скаціна ў гарод не ўлезла. ***Зім.Буда.***

ЗАГОРОДА (загорода), *ж.* Прыкрыты навес для саломы. Загорода була покрыта латамі, бо нема солому. ***Вял.Аўц.***

ЗАГРАДА (заграда), *ж.* Павець. У заградзі дрову лежаць. ***Смят.***

ЗАДАЛЕГОДЗЬ (задалегодзь), *прысл.* Зараней. Задалегодзь усе побраў, шо поехаць по дрову. ***Астраж.***

ЗАДАЦЬ (задаць), -ю-, -еш-, *зак.трыв.* Набіць. Не бегай по городу, бо бацько задасць табе, як прыдзе. ***Лук.***

ЗАДРЫПАЦЬ *(задрыпаць)*, -ю-,-еш-, *зак*.трыв. Запэцкаць, запырскаць граззю. Не ходзі по гразе — задрыпаеш споніцу. ***Валаўск.***

ЗАЕДЗЬ (заедзь), *зборн. назв., ж., ужыв. толькі ў адзін.* Абагуленая назва насякомых: мух, авадоў, камароў, сляпнёў. Худобу летам мучыцьме заедзь. ***Чырвонабяр.***

ЗАКУТ (закут), *м.* Невялікая прыбудова пры хляве. Загані гусі ў закут, кеб не крычалі на ўвесь двор. ***Юркав.***

ЗАКАТНЫ (закатны), *як.прым.* Поўны, масіўны. Закатны хлопчык у Марусі нарадзіўса. ***Верб.***

ЗАЛІЦЬ (заліць), -ю-, -іш-, *незак. трыв.* 1. Мыць. Трэбо на рэчку іці — заліць плацце. ***Тульг.*** 2. Кіпяціць у жлукце. Ужэ заліла плацце — пойду муць. ***Смят.***

ЗАМІРГІТАЎ (заміргітаў), -еш-, -ю-, *зак.трыв.* Зарагатаў. Одразу і заміргітаў, ек убачыў, шо ў канаву ўпала. ***Чырвонабяр.***

ЗАПАЛАЧ (запалач), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* Ніткі для вышывання. Ета настольніца вушыта толькі запалаччу. ***Алякс.***

ЗАПАСКА (запаска), *ж.* Хвартух. Ось надзену запаску і пойду на вуліцу. ***Санюк.***

ЗАПІНКА (запінка), *ж.* Фіранка на акно. Повесь чыстые запінкі на вокны: заўтрэ веселле. ***Вял.Аўц.***

ЗАРОГА (зарога), *ж.* Невялікая затока на рацэ. У туюю зарогу часто заходзяць подусты. ***Ляск.***

ЗАРОГ (зарог), *м.* Паўвостраў. Той зарог зарос травой. ***Астраж.***

ЗАРЭ (зарэ), *прысл.* Зараз. Погуляй у нас, зарэ мамо прыдзе, повечэраем. ***Лісн.***

ЗАРЫВАЕ (зарывае), *-ю-, -еш-, незак. трыв.* Пры спяванні падымае высока голас. Ну й зарывае як спевае, не падведзеш сваім голасам ему. ***Кам.***

ЗАСКАЦЕНЬ (заскацень), *м. і ж.* Нецярплівы чалавек, выскачка. От не дасць і слова сказаць — еты заскацень. ***Канат.***

ЗАСЛАНКА (засланка), *ж.* Кавалак жэсці, якой зачыняюць печ. Зачыні засланкай печ. ***Карав.***

ЗАСЛОН (заслон), *м.* Драўляная лаўка, услон. 1. На заслон пасадзі дзіця. ***Скалодз.*** 2. Стул. Подай, Куліні заслон а то прышла і стоіць у порозі. ***Ляск.***

ЗАСТОРОНОК (засторонок), *м.* 1. Вугал у адрыне ці гумне, дзе захоўваецца збожжа ці сельгаспрылады. Жыто складзено ў одзін засторонок, а граблі і вілкі — у другі. ***Буда Саф.*** 2. Перагародка ў хляве для маладняка. Донька, возьмі да пудкінь травы ў засторонок для целяці. ***Канат.***

ЗАСЦІЦЬ (засціць), *-у-, -іш-, незак. трыв.* Закрываць. Не засці мне, атыйдзі ат акна. ***Курыц.***

ЗАТКАЛО (заткало), *н., ужыв. толькі ў адзін.* Пробка. Андрэй, зробі хутчэй заткало ў бутоль. ***Чырвонабяр.***

ЗАХАКАЦЦА (захакацца), *-ю-,-еш-, зак.трыв.* Задыхацца. Так захакаўса бежкі. ***Скалодз.***

ЗАХОЛОД (захолод), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Студзень, халоднае. Такі смачны захолод, шо весь поелі. ***Букч.***

ЗАШЭРХНУЦЬ (зашэрхнуць), *-у-, -еш-, зак.трыв.* Пакрыцца тонкім лёдам. За ноч вода ў ведре зашэрхла. ***Астраж.***

ЗАШЧАПКА (зашчапка), *ж.* Клямка ў дзвярах. Пацягні зашчапку — дзверы атчыняцца. ***Зар.***

ЗАЯДА (заяда), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* Чалавек, які любіць спрачацца, уступаць у спрэчку ці бойку. Наш бацько буў такі заяда ек вуп'е. ***Астраж.***

ЗБАЁДАЛІ (збаёдалі), -ю-,-еш-, *зак.трыв.* Згубілі. Ужэ збаёдалі дзеці дзета малаток. ***Юркав.***

ЗДЫРДЗІЦЦА (здырдзіцца), -у-, -іш-, *зак.трыв.* Памерці. Сусед не стары, а хутка здырдзіўся от гарэлкі. ***Карч.***

ЗЕЛЛЕ (зелле), *н., ужыв. толькі ў адзін.* Зарос гарод зеллем. ***Верб.***

ЗЕЛЕЗНЯК (зелезняк), *м.* Рыдлёўка, лапата. Возьмі зелезняк да йдзі картоплю копаць. ***Асав.***

ЗЕБРЫ (зебры), *ужыв. толькі ў множн.* Зубы (грубав.) Дай ему ў зебры, штоб не выскаляўся. ***Карч.***

ЗЭМБЕЛЬ (зэмбель), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Кошык для ягад. Моя Ніна набрала цэлы зэмбель буякоў. ***Зім. Буда.***

ЗІМКА (зімка), *ж.* Зімняя шапка-вушанка. Купляй зарэ зімку, а то пазней не найдзеш. ***Смят.***

ЗЛАПАЦЬ (злапаць), -ю-,-еш-, *зак.трыв.* Злавіць. Куру свіння злапала, ледзь отобралі от ее. ***Зім. Буда.***

ЗЛІВОК (злівок), *м.* Гладыш з малаком. Свежэ молоко ў зліўку — возьмі да еж. ***Малеш.***

ЗЛОСНІК (злоснік), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Від пустазелля, дзікі маркоўнік. Злоснік росце на загонох, разорох. ***Буда-Сафр.***

ЗЛЫГІЧ (злыгіч), *м., ужыв.толькі ў адзін.* Кавалак вяроўкі, якой раней злыгалі валы. Валоў цяпер немашака, і злыгіч валяецца ў павеці. ***Спяр.***

ЗМАТЛАШЫЦЬ (зматлашыць), -у-,-ыш-, *зак. трыв.* Моцна пабіць. Нашага суседа Івана так зматлашылі п'янага ў клубі, што ледзь ногі прыцёг дадому. ***Карч.***

ЗНІКУЛЬ (знікуль), *прысл.* Аднекуль. Знікуль жонку собе Петро прывёз і нікому не кажэ. ***Астраж.***

ЗНІМАЦЦА (знімацца), -ю-, -еш-, *незак.трыв.* Фотаграфавацца. Учоры му зняліся ўсёй сям'ёй. ***Зар.***

ЗУБУ (зубу), *ужыв.толькі ў множн.* Каронкі для ручнікоў. Вувесіла суседка ручнікі, так такіе красівуе зубу. ***Тонеж.***

ЗУБЛЕНКА (зубленка), *ж.* 1. Папяроса з табаку-самасаду. Цэлы дзень не вуймае з роту зубленку. ***Мікул.*** 2. Запаленая парахня. Патушы зубленку, хай не гарыць. ***Загал.***

К

КАБАТ (кабат), *м.* Верхні цёплы пінжак без рукаваў. Будзеш іці па дровы, то накінь кабат, бо вельмі холадна. ***Бурк.***

КАБОША (кабоша), *ж.* Рыбалоўная прылада. Ну й кабошу зробіў, шо і полоніка не зловіш. ***Замош.***

КАБУЛКА (кабулка), *ж.* Вочка ў ніце, праз якое працягваюць ніткі асновы. Слепа ўжэ стала, што праз кабулку нітку ніяк не процегну. ***Смят.***

КАВЕШНІК (кавешнік), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Вугал ля печы, дзе стаяць ёмка, качарга, вілкі. От напекла млінцоў і паставіла ёмку ў кавешнік. ***Юркав.***

КАВЕР (кавер), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Забалочаная даліна [illegible] ў каверц. [illegible]

[illegible] (каверт), *м.* Невялікае азярцо. У нас на лузі много кавертоў, дзе ловяць рыбу. ***Ляск.*** 2. Нізкае забалочанае месца ў полі. Таке сено добрэе, у каверце наўкошваў. ***Скрыг.***

КАВЕННІК (кавеннік), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Вугал ля печы, дзе ставяць венік. У кавеніку стаіць венік. ***Юркав.***

КАВЯНЯ (кавяня), *ж. ужыв. толькі ў адзін.* Качарга. Возьмі кавеню ў кавешніку да вугробі жар. ***Скрыг.***

КАДОБА (кадоба), *ж.* Драўляная бочка, дзежка. У мене шчэ цэлая кадоба проса. ***Валаўск.***

КАДОЎБ (кадоўб), *м.* Невялікае азярцо на лузе. У етум кадоўбі можно половіць рыбу. ***Балаж.***

КАЖУШКА (кажушка), *ж.* Невялікая шчучка. Хведор багато наловіў кажушок. ***Верасн.***

КАЗАН (казан), *м.* Чыгун. Зворыла ў печы казан кортоплі. ***Ляск.***

КАЗЛЯК (казляк), *м.* Усякі ядомы грыб, апрача баравікоў. Набраў кошель одных казлекоў. ***Астраж.***

КАЗУСТКА (казустка), *ж.* Мужчынская жылетка. Пошыла казустку свойму чоловеку. ***Смят.***

КАЛАТУША (калатуша), *ж. ужыв. толькі ў адзін.* Зацірка. На вечэру зварыла калатушу з молоком. ***Вял. Аўц.***

КАЛАТУШНІК (калатушнік), *м.* Баязлівец. Сеў еты калатушнік у лотку і боіцца переехаць Прыпець. *Ляск.*

КАЛЕЙКА (калейка), *ж.* Чарга. Стань і ты ў калейку за хлебом. ***Малеш.***

КАЛІЎНІК (каліўнік), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Бульбянік. На городзе каліўнік ужэ посох. ***Брын.***

КАЛІНАВІК (калінавік), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Страва, зацірка з мукі і ягад каліны. Пасёрбалі ўнукі калінавік і пабеглі ў школу. ***Небыт.***

КАЛІЦЬ (каліць), *-ю-, -іш-, незак.трыв.* Бяліць. Трэбо каліць печ. ***Замош.***

КАЛЮГА (калюга), *м.* і *ж.* 1. П'яніца. Ну й калюга еты Максім. ***Малеш.*** 2. Лужына. Ета калюга мало калі вусыхае. ***Ляск.***

КАЛЯКАЕ (калякае), *-ю-, -еш-, незак. трыв.* Гаварыць незразумела, мала вядома. Што ён там калякае с суседкой? ***Ляск.***

КАЛАДАН (каладан), *м.* Нож з драўлянай ручкай. Возьмі каладан на столе і нарэж хлеба. ***Малеш.***

КАМАКІ (камакі), *ужыв. толькі ў множн.* Бульбянае пюрэ. На вечеру камакі і кіслыя гуркі — больш нічога нема. ***Брын.***

КАМУ (каму), *ужыв. толькі ў множн.* Бульбянае пюрэ. Вазьмі міску с печы — там каму с салам. ***Зар.***

КАМЕДНО (камедно), як. прысл. Цікава, смешна. Камедно ты гаворыш. ***Сан.***

КАМЕНІЦЫ (каменіцы), *ужыв. толькі ў множн.* Лясныя чырвоныя ягады з камяністым ядром. Вольго, ходзем у лес по каменіцы. ***Хобн.***

КАМЕШНІК (камешнік), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Куток ля печы. Кавеню і вілкі постаў у камешнік. *Дубр.*

КАНАПА (канапа), *ж.* Лаўка са спінкаю для сядзення ў хаце. Праходзьце ў хату да садзіцесь на канапі. ***Бурк.***

КАНАПЛЯНКА (канаплянка), *ж.* Вялікая паўшарсцяная хустка. Абапнула канаплянку і пашла на работу. ***Кам.***

КАНАПЛЯНІК (канаплянік), *м.* Верабей. Дзеці пад страхой вукруцілі кубло канаплянікаў. ***Спяр.***

КАНЮШКА (канюшка), *ж.* Торба. Пашыла сабе канюшку і хаджу па шчавель на поплаў. ***Небыт.***

КАНІ (кані), *ужыв. толькі ў множн.* Вярэнікі. Нема белай мукі, а то зварыла б кані. ***Карч.***

КАНДЗЕЦЬ (кандзець), ***-у-, -іш-***, *незак. трыв.* Настойліва прасіць, дамагацца свайго. Перастань кандзець — слухаць надоело. ***Ляск.***

КАЎГАНКА (каўганка), *ж.* Гліняная міска. Подай каўганку з заціркой. ***Валаўск.***

КАРАГЛЕ (карагле), *зб. наз., ужыв. толькі ў адзін.* Гарадкі. Пойдзем у карагле погуляем. ***Верасн.***

КАПА (капа), *ж.* Пакрывала для ложка. Засцелі ложак капай. ***Зар.***

КАРАЎЧАНІК (караўчанік), *м.* Карабейнік. Твоя сорочка така грязна, шчо толькі караўчаніку отдаць. ***Курыц.***

КАПОТ (капот), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Сукенка, часам халат. Пашыла такі капот, што на вуліцу не вуйдзеш. ***Карч.***

КАПТАНІК (каптанік), *м.* Жаночая кофта. Ходзіла до швейкі по каптанік, а ена не пошыла. ***Скрыг.***

КАПТУРОК (каптурок), *м.* Вопратка для груднога дзіцяці з капюшонам. Надзень дзіцяці каптурок. ***Смят.***

КАРАЎКА (караўка), *ж.* 1. Анучы і іншая веташ. Занесі [illegible] куцці. ***Зар.*** 2. Неахайная жанчына ці мужчына. Ну й караўко стая Хвядора, у хату улезьці нельга. ***Кам.***

КАРЫ (кары), *ужыв. толькі ў множн.* Вялікія сані, цегачы. Етыя кары ледзь трактар вязе. ***Карч.***

КАСНІК (каснік), *м.* Стужка. Уплеці мне ў косы розавы каснік. ***Веляц.***

КАТАНКІ (катанкі), *ужыв. толькі ў множн.* Самаробныя валёнкі. Катанкі стопталіса, требо другіе. ***Смят.***

КАЎБУХ (каўбух), *м.* Свіны страўнік, начынены мясам. На блясі печэцца каўбух. ***Верасн.***

КАЎГАНАК (каўганак), *м.* Сальнічка, у якой трымаюць соль. Купіла хорошы каўганак. ***Свірын.***

КАЎЗЕЛЬ (каўзель), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Каток. Ек пошоў мой унучок на той каўзель, то не дозовешса. ***Замош.***

КАЎЗЕЛІЦА (каўзеліца), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* Галалёд, абліваха. Така каўзеліца ўсюды, што ходзіць не можно. ***Зім.Буда.***

КАЎКАЕ (каўкае), *-ю-, -еш-, незак. трыв.* Мяўкае. Так доўга кошка каўкае — есці хоча. ***Спяр.***

КАЎМЫ (каўмы), *ужыв. толькі ў множн.* Тоўчаная бульба, пюрэ. На вечеру толькі каўмы с кіслым молоком. ***Конкав.***

КАЎПАКІ (каўпакі), *ужыв. толькі ў множн.* Шампіньёны, грыбы. Куліна назбірала так багато каўпакоў ле свого гароду. ***Віць.***

КАЎЦЁБ (каўцёб), *м.* Выгаралае месца на балоце. У тым каўцёбі дзеці карасёў наловілі. ***Скрыг.***

КАЧАТЫ (качаты), *ужыв. толькі ў множн.* Уключыны ў лодцы. Лотка далеко, але чутно, ек качаты скрыпяць. ***Ляск.***

КВАСОЛЯ (квасоля), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* Фасоль. У нас на гародзі багато квасолі. ***Дубр.*** Квасолю пасадзіла. ***Кам.***

КВАСОВІК (квасовік), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Суп з садавіной. Квасовік зварыла са свежых яблык і груш. ***Дзёрн.***

КВАСОЎКА (квасоўка), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* Кампот. Сухіх яблык і груш нема, то і квасоўкі нема с чаго зварыць. На абед толькі боршч да квасоўка. ***Спяр.***

КВЕЦАЦЬ (квецаць), *-ю-,-еш-, незак.трыв.* 1. Крэмзаць, дрэнна маляваць. Мой Сашок не малеваў, а крэмзаў. ***Дзёрн.*** 2. Неразборліва пісаць. От наквецоў, шо ніхто не разбере. ***Пагост.***

КЕБ (кеб), *падп.злучн.* Каб. Хай дачка ідзе замуж за Жорыка, кеб толькі добра було ёй там. ***Кам.***

КЕЛЯ (келя), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Недагадлівы чалавек. Ну й келя ты — нічого не понімаеш. ***Ляск.***

КІЗА (кіза), *ж.* Невялікая рыбка-верхаводка. Кругом хлеба на водзе собралосо богато кіз. ***Галуб.***

КІСЛЯК (кісляк), *м.* Адстоенае кіслае малако. Молоко постояло, зробілосо кіслеком. Вупі еты кісляк. ***Дзёрн.***

КІТАЙКА (кітайка), *ж.* Даматканы квяцісты пояс. Патперазала кітайкай пінжак і пашла на работу. ***Зар.***

КІЦУНЫ (кіцуны), *зборн. назв.* Махры на канцах хусткі ці абруса. Купіла веліку хустку с кіцунамі. До настольніцы прышыла кіцуны. ***Астраж.***

КІШКІ (кішкі), *ужыв. толькі ў множн.* Нутраная мякаць гарбуза. Мо цэлы час вубірала кішкі з гарбузоў. ***Кам.***

КІЯХ (кіях), *м.* Пачатак кукурузы. Варыла кіяхі. З грады прынесла кіях. ***Кам.***

КІЯШНІК (кіяшнік), *м., зборн.назв.* Кукурузнік. На етай градзе адзін толькі кіяшнік астаўся. ***Загал.***

КЛАЧАНКА (клачанка), *ж.* Плісавая жакетка. Купіла клачанку ў лаўцы. Клачанку надзену, на вуліцу пайду. ***Хвойн.***

КЛУБ (клуб), *м.* Бядро нагі. Баліць клуб, так круціць, мабуць радзікуліт усхадзіўся. ***Зар.***

КЛЮЧЫНЫ (ключыны), *ужыв. толькі ў множн.* Кроквы. Роман поставіў новыя ключыны, хутко хлеў крыцьме. ***Навас***.

КЛЯНДРО (кляндро),*н., ужыв. толькі ў адзін.* Банька ў папрузе. Попруга е, а кляндро оторваласа. ***Конкав.***

КЛЯШНІК (кляшнік), ***м.*** Верхняя частка рыбалоўнай сеці. З воды показаўса кляшнік, хутко сець будзе.

КОБ (коб), *падпарадк. злучн.* Каб. Я не пошла п у кіно, коб Міша не зайшоў за мной. ***Букч.***

КОБУЛКА (кобулка), *ж.* Вочка ў ніце, праз якое працягваюць ніткі асновы. Кобулку згубіла, нітку не процегну. ***Смят.***

КОЗАКІ (козакі),*зборн.назва*. Рагаза. Зробіла плецёнку цыбулі з козакоў. ***Астраж.***

КОКНІ (кокні), *ужыв. толькі ў множн.* Пазногці. Ого, екіе кокні вурослі ў цебе. ***Капц.***

КОКОРА (кокора), *ж.* Дуга ў лодцы, да якіх прыбіваюць дошкі. Цегні кокоры, лотку робіцьмем. З етой галіны можно зробіць крепкую кокору. ***Ляск.***

КОЛОДЗЕЙСЬ (колодзейсь), *м.* Студня. Колодзейсь у нас вельмо глыбокі. ***Дзёрн***.

КОЛОДЗЕЦЬ (колодзець), *м., ужыв. толькі ў адзін.* У колодзеці поўно воды. ***Малеш.***

КОМЛЯ (комля), *ж.* Рыбалоўная прылада. Беры комлю да пойдом ловіць карасі. ***Астраж***.

КОМОРКА (коморка), *ж.* Памяшканне для дроў. Клалі ў коморку дрову, коб сохлі. ***Скар***.

КОПАНЬ (копань), *ж.* Невялікі штучны вадаём. Етые малые воду змуцілі ў копані. ***Партыз***.

КОРАК (корак), *м.* Брудная ануча. На плоці шчэ два коракі вісіць. Не споднiца ў Маланкі, а корак. ***Астраж.***

КОРКІ (коркі), *ужыв. толькі ў множн.* Абцасы ў туфлях. Ох і коркі ў тухлях ее, ек гвоздзікі. ***Курыц***.

КОСТУР (костур), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Палка. Возьмі костур да прожені корову з городу. ***Ляск***.

КОЎБІК (коўбік), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Страўнік, начынены мясам. Напхала коўбік м'ясом і повесіла пот стреху. ***Скар***.

КОЦ (коц), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Даматканае пакрывала. Вуткала коц для ложка. ***Санюк.***

КОРТ (корт), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Моцная баваўняная тканіна чорнага колеру. Отмерай мне, Лексо, чотыры

метры корту. Пошыла штаны старому с корту. ***Астраж.***

КОСЦЕРУХА (косцеруха), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* Зборная назва пустазелля яравых: аўса, пшаніцы, ячменю. Пшаніцы не відно — одна косцеруха. Косцеруха на сено пойдзе. ***Астраж.***

КОТНАЯ (котная), *як.прым.* Назва авечкі ці казы, якія хутка павінны даць прыплод. Була авечка котная, дак зарезаў воўк. ***Верб.***

КРАМІНА (краміна), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* Адрэзак тканіны. Прынесла нейкую краміну і хваліцца. Купіла краміну на кохту собе. ***Малеш.***

КРАПАК (крапак), *м.* Моцнае яйка. Хітры: вуброў крапака і обдурвае дзецей. ***Верб.***

КРАСНЮК (краснюк), *м.* Падасінавік. Краснюкі ростуць у дуброві. Набрала цэлы кошэль краснюкоў. ***Скарод.***

КРОМКА (кромка), *ж.* Скарынка хлеба. Хлеба нема — одна толькі кромка осталаса. Трэбо хлеба купіць, а то на поліцы одны кромкі валяюцца. ***Малеш.***

КРУХ (крух), *м.* Крумкач. Онь крух над нечым кружыць. Собралосо круxoў на полі. ***Малеш.***

КРЫВОТЛІВУ (крывотліву), *як.прым.* Зайздросны. Наш сусед Кузьма такі крывотліву, што здаецца ўсіх праглынуў бы. Крывотліву чалавек паганы — яму ўсе мала. ***Сцеж.***

КРЫВОТА (крывота), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* Зайздрасць. У нашых суседаў такая крывота да нас, што ўзялі б да звялі нас са свету. ***Хвойн.***

КРЫНДЖАЛЫ (крынджалы), *ужыв. толькі ў множн.* Саніцягачы. Вазьму крынджалы да трактара — атразу прыцегну стох. ***Спяр.***

КРЫШАНЫ (крышаны), *ужыв. толькі ў множн.* Бульбяны суп. Крышаны шчэ не зварыліса. На снеданне одны крышаны. ***Малеш.***

КУБАШКА (кубашка), *ж.* Пячурка ў печы каля шыі. Погледзі ў кубашку, мо там лежацьме спічкі. ***Буда Саф.***

КУБЛО (кубло), *н.* Гняздо птушкі. Гледзі хорошэ, кубла не роскідай. На хвоі кубло бусла. ***Дзёрн.***

КУБЛІЦЦА (кубліцца), -ю-, -іш-, *незак.трыв.* Доўга адзяваццa, абуваццa. Дакуль ты будзеш кубліцца ў хаці, на работу ўсе пашлі. ***Зар.***

КУБРАК (кубрак), *м.* Пінжак. Надзела кубрак і пошла по воду. ***Зам.***

КУВЕНЯ (кувеня), *ж*. Качарга. Жар вуграб куваней. Подай мне кувеню головешку растоўкці. ***Дзёрн***.

КУВЕННІК (кувеннік), *м., ужыв. толькі ў адзін*. Вугал ля печы, дзе стаяць ёмка, качарга, вілкі, венік. Возьмі дзеркач у кувенніку. Замеці смецце ў кувеннік. ***Арав.***

КУКСА (кукса), *ж*. Карова са зломаным рогам. У стадзі толькі адна кукса — маланчына карова. ***Зар.***

КУЛЬБАКА (кульбака), *ж*. Прылада для вымярэння поля, даўжынёю два метра. Брыгадзір наш узяў кульбаку і пашоў поле мераць. ***Зар***.

КУЛІДКА (кулідка), *ж*. Круглы, выпечаны ў печы на паду хлеб. Дастань с паліцы кулідку хлеба. Спекла аж п'яць кулідак хлеба. ***Сан***.

КУМА (кума), *ж*., *ужыв. толькі ў адзін.* Вараная тоўчаная бульба. На вечэру толькі кума з молоком, больш нічога не варылі. ***Млын.***

КУПОВАЦЬ (куповаць), -ю-,-еш-, *незак.трыв*. Купляць штонебудзь. Тацяно, пошлі ў лаўку куповаць хусткі. У Петрыкові накуповалі такіх хорошых хусток. ***Ляск***.

КУРДУПЕЛЬ (курдупель), *м*. Вельмі нізкага росту мужчына. У Анісі мужык такі маленькі, такі курдупель. ***Юркав***.

КУРОНЯК (куроняк), *м*. Невялікі курэнь, зроблены з галля. Дзеці з галля ольхі куроняк зробілі. ***Малеш***.

КУХОР (кухор), *м*. Скрыня для захоўвання адзення. Отчыні кухор, возьмі і одзень нову хустку. ***Малеш.***

КУХВАЙКА (кухвайка), *ж*. Фуфайка. Надзень кухвайку, а то замерзнеш. ***Дубр***.

КУХЛІК (кухлік), *м*. Невялікая фарфоравая чашка. Налі ў кухлік малака. ***Зар.***

КУЧМА (кучма), *ж*., *ужыв. толькі ў адзін.* Шапка-вушанка. Ігнат у Лельчычах купіў таку добру кучму. ***Сяр.Печ.***

КУЦЯБА (куцяба), *ж*., *ужыв. толькі ў адзін*. Качарга. Возьмі куцябу і вугробі з грубы жар. ***Свірын***.

КУЦЕЙКА (куцейка), *ж*. Жоўтыя кветкі, што растуць у забалочаных месцах азёр, сажалак і іншых вадаёмах. У нашым возеры столькі куцеек, што аж вода жоўтая. ***Малеш***.

Л

ЛАЗАНКІ (лазанкі), *ужыв. толькі ў множн. ліку*. Пяльмені дамашняга вырабу. Замесіла цеста на лазанкі, такія смачныя булі, што ўсе паелі. ***Паташ.***

ЛАЙНО (лайно), *н., ужыв. толькі ў адін. ліку.*Саматканая старая падсцілка. Вазьмі лайно і ідзі па траву для цяляці. ***Тульг.*** 2. Падол спадніцы. Накапала картоплі ў лайно для вечэры. ***Вял. Аўц.***

ЛАСКАВІК (ласкавік), м. Сумка для адцэжвання сыру. Ласкавік сыру атцадзіла. ***Кам.***

ЛАТА (лата), *ж.* Жэрдзь, якой абстаўляюць дах хаты ці хлява. Латы прыбілі, а крышы нема. Падай лату на хлеў. ***Спяр.***

ЛАТАЦЬ (латаць), -ю-, - еш-, *незак. трыв.* Прышываць, крапіць. Скінь сарочку, трэба латаць локці, а то бегаеш с парванымі. ***Хвойн.***

ЛАТКА (латка), *ж.* Невялікі кавалак старой тканіны. Падай латку, зашыю калена. На ім лата на лаце, бо сядзіць у хаце. ***Зар.***

ЛАТУН(латун), *м.* Стары паношаны пінжак ці світа. Скінь хоць етого латуна, бо гледзець гідко. ***Астраж.*** 2. Дрэнна адзеты стары селянін. Екі латун еты Ахрэм. ***Буд. Саф.***

ЛЕГА (лега), *ж.* Сцёс унізе бервяна, што кладзецца ў зруб. У етум дзераві лега вельмо малая, то й погано лежацьме. ***Смят.***

ЛЕЖАК (лежак), *м.* Калодчаны вулей. Одзін лежак пуд хлевом, а другі пуд яблуней. ***Лісн.*** .

ЛЕЖАНЬ (лежань), *м.* 1. Вельмі лянівы чалавек. Ну й лежань у Мар'і сын, нічога не робіць, цэлы дзень гульма гуляе. ***Зар.***

ЛЕПЕТУН (лепетун), *м.* Чалавек, які многа гаворыць, пляткар. От лепетун еты Іван — ніколі не сціхае. ***Астраж.***

ЛЕСКА (леска), *ж.* Невялікая лесвіца ў пограбе. Зробіў леску і лазім ў погроб. ***Буд. Саф.***

ЛЕТНІК (летнік), *м.* Пінжак. Надзень летнік і бежы по воду. ***Тульг.***

ЛЁШАК (лёшак), *м. ужыв. толькі ў адзін.* Пограб. Схадзі ў лёшак і прынесі гуркоў. ***Кам.***

ЛІПАЎКА (ліпаўка), *ж.* 1. Пасудзіна для сыпучых цел: мукі, круп. Насыпаў цэлу ліпаўку пшана. ***Хвойн.*** 2. Грыбы — сыраежкі. Бувало, ліповок напеком на жару ў лесі да і едзім. ***Буд. Саф.***

ЛІСАВУ (лісаву), *як. прым.* Ліслівы. Ну й лісаву твой хлопец. ***Кам.***

ЛІСАПЕТА (лісапета), *ж. метатэза.* Веласіпед. Постаў лісапету ў сенцы і перастань по двору катацца. ***Арав.***

ЛІШТВА (ліштва), *ж. ужыв. толькі ў адзін.* Падбіўка знізу ў сукенцы або спадніцы. Гля ек у цебе отпоролоса ліштва ў твоей сподніцы. ***Брын.***

ЛІСЮКІ (лісюкі), *у адзін. ліку* — лісюк. Грыбы — лісічкі. У березніку назбірала ведро лісюкоў. ***Верасн.***

ЛУПАЙКА (лупайка), *ж.* Лушпайка з бульбы, ачыстка. Подымі лупайку, не роскідай, лупайкі карова есь. ***Астраж.***

ЛУТО (луто), *н. ужыв. толькі ў адзін.* Статак кароў. Сегонні цэлы дзень пасціла луто. ***Пухав.***

ЛУЦЦЕ (луцце), *н. ужыв. толькі ў адзін.* Лыка з лазы ці маладой ліпы. Луцця нема — пасталоў му не носім. ***Зар.***

ЛЫЧКО (лычко), *н.* Нізка сушаных грубоў. У етум годзі мало грыбоў — однэ лычко насушыла. ***Замош.***

ЛЯЛЯК (ляляк), *м.* Птушка з сямейства савіных. Ляляк сядзе пуд ломом і знесе яечко. ***Буд. Саф.***

ЛЯПАЦЬ (ляпаць), -ю-, -еш-, *незак. трыв.* Моцна стукаць. Не ляпай дзвярамі, а то голова боліць. ***Буд. Саф.***

ЛЯЧЭ (лячэ), *н. ужыв. толькі ў адзін.* Аер. Пойду на болото, лячэ нарву, хай пахне ў хаце. ***Буд. Саф.***

М

МАБУЦЬ (мабуць), *прыслоўе.* Пэўна. Мабуць, пойдзе дошч. Ты, мабуць, не вуспаўса. ***Брын.***

МАГЕРКА (магерка), *ж.* Летняя шапка. Возьмі магерку і збегай за целям на болонье. ***Ляск.***

МАЖЧЭР (мажчэр), *м. ужыв. толькі ў адзін.* Жалезная ступка для драблення спецаў: перцу, лісту, бабкоў і іншых. Вазьмі мажчэр і стаўчы перцу. ***Юркав.***

МАЗІЦЦА (мазіцца), -у-, -іш-, *незак.трыв.* Сваволіць, дурэць. Мазіцца ек дзіця малэе. ***Майс.***

МАЗКА (мазка), *ж.* Подмазка. Дастань мазку - млінцоў напечэм. ***Муціж.***

МАЙ ЗМАЯВАЎ (май змаяваў), *фраз.выраз.* Знішчыць дашчэнту. Нічога ат хаты не асталося пасля пажару, як май змаяваў ее. ***Зар.***

МАКАТКА (макатка), *ж. Вышыўка.* Така хороша макатка на ручніках у Еўгі. ***Малеш.***

МАКОВІК (маковік), *м.* Піражок з макам. Еж маковікі са смятанай і збегай ў лаўку. ***Казлов.***

МАКОТРА (макотра), *ж.* Гліняная пасудзіна. Купіла макотру ў гончара, даўно іх не було. ***Казлов.***

МАКУХА (макуха), *ж.* 1. Льняная жмыха пасля выціскання алею з семя. Калісь му білі алей, макуху варылі свінням. ***Зар.*** 2. Лянівы і тупы хлопец. У Ігната хлопец ек макуха: ні вучыць, ні рабіць. ***Верб.***

МАЛЁЎКА (малёўка), *ж.* Малюнак. Нарысоваў таку малёўку, шо не разберэш, шо да чаго. ***Малеш.***

МАНКЕТ (манкет), *м.* Манжэт. Манкет отпороўса — зашый. ***Смят.***

МАНТАЧКА (мантачка), *ж.* Прылада для кляпання касы, мянташка. Вазьмі мантачку ў павеці да надзень на касу. ***Зар.***

МАРКАЛЬ (маркаль), *м.* Баран. Вугань маркаля з двара, чаго ён прыбег. ***Зар.***

МАРЫМОНЬСКА (марымоньска), *аднос. прым.* Белая мука першага гатунку. Еты хлеб з марымоньскай мукі. ***Астраж.***

МАРЫНАРКА (марынарка), *ж.* Кароткі пінжак. Купіў марынарку на базары ў Турові. ***Малеш.***

МАРШЧАК (маршчак), *м.* Лапаць. Колісь на скокі ідзеш у маршчаках. ***Астраж.***

МАСНІЦА (масніца), *ж.* Дошка ў падлозе. Масніца падгніла, трэба другую ўставіць. ***Кам.***

МАТАНЕ (матане), *н. ужыв. толькі ў адзін.* Безрукавая кофта, тыпу кімано. Дуня купіла красівае матане ў Хвойніках. ***Пташ.***

МАТУШКА (матушка), *ж.* Клубок нітак. Варо, дзе ты дзела матушку жоўтых нітак. ***Ясян.***

МАТЫЛЬ (матыль), *м.* Коржык. На абед, апроч баршчу, са смятанаю матылі. ***Карч.***

МАЦЕРЫНКА (мацерынка), *ж.* Лекавая трава. Трэ нарвацъ мацерынкі ў лесі, чай заварыцъ. ***Буд. Саф.***

МАЦЫКЛЕТ (мацыклет), *м.* Матацыкл. Цяпер я анігадкі, мацыклет купіў, будзе чым ездзіцъ у поле. ***Юркав.***

МАСЛЮК (маслюк), *м.* Чарвяк-слізень. Маслюкі на гнілых колодах і грібах буваюцъ. ***Буд. Саф.***

МАХАТКА (махатка), *ж.* Гладышка. У Зосі ўвесь чыстакол увешаны махаткамі. Купіла махатку ў ганчара. ***Партыз.***

МАЧОЛЬНІК (мачольнік), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Кавалак тканіны для выцірання посуду. Сотры мачольнікам лаўку і стола. ***Дзёрн.***

МАШОК (машок), *м.* Невялікае балотца, зарослае мохам. Я ўчора хадзіла ў машок і надрала там цэлы мяшок моху. ***Кам.***

МАШЧАРЫК (машчарык), *м.* Жалезная ступка для спецаў. Требо стаўкці ў машчарыку перцу. ***Палаўк.***

МАЛЯС (маляс), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Самаробнае павідла з цукровых буракоў. Наварыла малясу, хай дзеці ядзяцъ с каржамі. ***Зар.***

МЕРЛЯ (мерля), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* Марля, тканіна. У лаўку мерлі прывезлі, трэбо ўзяцъ, бо хутко разберуцъ. ***Зім. Буд.***

МЕТА (мета), *ж.* 1.Кляймо. Трэ зрабіцъ мету на вуцянятах, тады будзеш знацъ іх. 2. Яма, у якую закопваюцъ бульбу ці іншыю гародніну. Раскопай мету, сыпацьмем бульбу сюды. Му засыпалі таку веліку мету картоплі на городзе. ***Капц.***

МІКАЦЬ (мікацъ), -ю-, -еш-, *незак. трыв.* Рыкацъ (да кароў, цялят). Корову нешто мікаюцъ цэлы дзень, мо што чуюцъ. ***Чырвонабяр.***

МІРГОВАЦЬ (мірговацъ), -ю-, -еш-, *незак. трыв.* Абдумывацъ што-небудзь, вырашацъ. Мірговалі, мірговалі, дай годзе сказалі. ***Астраж.***

МІТАЛЬГАМ (мітальгам), *прысл.* Вельмі хутка. Я мітальгам збегаю ў сад за слівамі. ***Васьк.***

МЛІНЕЦ (млінец), *м.* Блін. Падай млінца. На снеданне адны млінцы. ***Зар.***

МЛІНЦЭ (млінцэ), *ужыв. толькі ў множн.* Бліны. Разбоўтала млінцэ, бо ўжэ ў печы вугорае. ***Ляск.***

МОГЛІЦЫ (могліцы), *ужыв. толькі ў множн.* Могілкі. Етак

хорошэ у нас веснόю на могліцак. ***Пагост.***

МОМЕЛ (момел), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Абагуленая назва вадзяных раслін: лапухоў, аера і іншых траў, у якіх любяць жыраваць шчупакі. Момел трэбо крыгою опхваціць, коб поймаць шчупака ці іншую рыбу. ***Жах.***

МОСТ (мост), *м.* Падлога. Сусед наш нову мост послаў. Добрэ шаруй, шчоб мост буў чысты. ***Арав.***

МОТ (мот), *м.* Клубок нітак. Мо сто матоў нітак наматала на зіму на матавілі. ***Тульг.***

МОТАК (мотак), *м.* Пасма нітак. На плоці вазьмі мотак нітак. Яўдоха развесіла свае маткі па ўсяму чыстаколу. ***Крыўч.***

МОТО (мото), *прысл.* Пэўна. Мото цётку да нас чэрці несуць. ***Астраж.***

МОТУЗ (мотуз), *м.* Невялікі кавалак шнурка ці аборы. Вазьмі еты мотуз да завежы мешок. ***Кам.***

МУ (му), *ас.займ.1-ай асобы.* Мы. Му булі ў клубі на танцах. ***Зар.***

МУКАЦЬ МУЧОК (мукаць мучок), *фраз. выраз.* Напрасці пэўную меру. З етой кудзелі можно намукаць мучок дзесець. ***Астраж.***

МУЛІЦЬ (муліць), -ю-,-еш-, *незак.трыв.* Ціснуць. Чобаты знутры намоклі і вельмі муляць ногі. ***Кам.***

МУЛТА (мулта), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* Фланель, байка. У лаўцы ўзята мулты на халат. ***Арав.***

МУРАК (мурак), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Прыпечак. Згоні кота з мурка. Постаў дзежу на мурок. ***Дзёрн.***

МУРЗА (мурза), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* 1. Страва, прыгатаваная з чарніц, мукі і цукру. Смачная мурза со свежых ягод. ***Пагост.*** 2. Абагуленая назва неахайнаму чалавеку. Ну й мурза еты Іван, відаць, у баню не ходзіць. ***Спяр.***

МУРЛАТЫ (мурлаты), *як.прым.* Чалавек з вялікім тварам і скуламі. Екі ж некрасіві еты Дзем'ян, такі мурлаты. ***Дзямід.***

МУСІТКА (мусітка), *прысл.* Пэўна. Мусітка дошч пойдзе, бо хмарыць. ***Карав.***

МУСЛЮК (муслюк), *м.* Вуж. Ек укусіць муслюк, то рана доўго-доўго не заростае. ***Буд. Саф.***

МУЧАНІЧНІК (мучанічнік), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Лекавая трава, накшталт брусніцы. Сходзіла ў лес, мучанічніку нарвала, добрэ от головы, жывота. ***Буд.Саф.***

МУЧКА (мучка), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* Густая кароткая і жорсткая трава ў лесе. Мучка больш расце каля дубоў і бяроз. Пашукай ў муцџы баравікоў. ***Кам.***

МУЧОК (мучок), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Жменя лёну. От намучу мучок да спраду. ***Пагост.***

МЯНТАШКА (мянташка), *ж.* Прылада, пры дапамозе якой востраць касу. Вазьмі мянташку да навастры косу. ***Юркав.***

МЯНТАШЫЦЬ (мянташыць), -у-,-ыш-, *незак.трыв.* Вастрыць. Як добра памянташыш косу, то луччай бярэ. ***Зар.***

МЯТЛУХА (мятлуха), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* Мятліца. На етум поплаві одна мятлуха вуросла. ***Казлов.***

МЯЦЕЛЬНІК (мяцельнік), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Вузкая затока, якая мае хуткае цячэнне. Апхвацім волоком еты мяцельнік, мо плоток уловім. ***Жах.***

М'ЯЛА (м'яла), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Вельмі непаротлівы чалавек. Ну й м'яла ў Пятрыхі хлопец. ***Кам.***

М'ЯЛЬНІЦА (м'яльніца), *ж.* Куча наваленага адзення. Мото ўжэ й моя кохта ў мяльніцу попала. ***Казлов.***

Н

НАБГОМ (набгом), *як.прысл.* Вельмі хутка. Нема кружкі, п'ю набгом з ведра. ***Ляск.***

НАБІВАНКА (набіванка), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* Квашаная капуста ў дзежцы пад гнётам. На маладзіку шаткавалі капусту — такая набіванка добрая. ***Карч.***

НАБІЛКІ (набілкі), *ужыв. толькі ў множн.* Ткацкая прылада. Етые набілкі да берда не потходзяць. ***Гленіц.***

НАБІРАК (набірак), *м.* Невялікі кошык для ягад, ягаднік. Прынесла повен набірак суніц, у однэм месце набрала. ***Малеш.***

НАБУКРОІЦЬ (набукроіць), -ю-,-еш-, *зак.трыв.* Падбухторыць на які-небудзь дрэнны ўчынак. Так набукроіла мого Івана жонка, шчо й до маткі стаў погано относіцца. ***Верб.***

НАГДОВЕСЬ (нагдовесь), *прысл.* Нядаўна. Нагдовесь прыходзіў у госці братаніч. ***Тульг.***

НАДОЕЧЫ (надоечы), *прысл.* На днях. Надоечы ў лес хадзіла,

одных козлекоў набрала. **Савіч.**

НАДЗЕВАНКА (надзеванка), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* Фаршыраваная рыба. Зрабіла надзеванку, не знаю яка будзе. ***Тульг.***

НАЛОЖЫЦЬ (наложыць), -у-,-ыш-, *зак.трыв.* Надзець рукавіцы. Коля, сынок, наложы рукавіцы, а то рукі поотмерзаюць. ***Карав.***

НАЛІЧНІК (налічнік), *м.* Па-мастацку зробленыя упрыгожанні вонкавага боку акон. Подай мне налічнік. Налічнікі ў Хведоровой хаці вельмо красівуя. ***Буд.Саф.***

НАЛУПАШЫЦЬ (налупашыць), -у-,-ыш-, *зак.трыв.* Набіць за правіннасць. Так налупашыла свого хлопца, што гуркі потоптаў. ***Цераб.***

НАЛЯСНІКІ (наляснікі). Тонкія бліны з мукі. Одзін наляснік згореў. Напекла наляснікоў на бед. ***Верас.***

НАМЕТКА (наметка), *ж.* 1. Кавалак марлі. Трэба абвязаць палец, а нема наметкі. ***Тульг.*** 2. Кавалак палатна, якім абвязваюць сватоў у час вяселля. Пообвезалі наметкамі і пошлі сватэ с хаты. ***Карав.***

НАПАКІ (напакі), *прысл.* Наадварот. Ты чоботы напакі обуў. ***Ляск.***

НАПОХВАЦІ (напохваці), *прысл.* Напагатове. Ек була корова на цеденні, то лампа стаяла напохваці. ***Верб.***

НАПРАНАЦЦА (напранацца), -ю-,-еш-, *незак.трыв.* Накрывацца. Напрані на сябе коўдру — цяплей будзе. ***Кам.***

НАРАД (нарад), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Ткацкі станок. Прынесі нарад у хату, будам ставіць кросны. ***Зар.***

НАРОЖНІК (нарожнік), *м.* Корж. Спекла нарожнікі на бед. ***Хвойн.***

НАРУЧНІК (наручнік), *м.* Даматканы ручнік. Вазьмі наручнік да вутрысся. ***Карч.***

НАЎСКЛАД (наўсклад), *прысл.* Заараць. Ек загон орецца і борозна к борозне прыкладаецца, то наўсклад. ***Астраж.***

НАШКРАБАЦЬ (нашкрабаць), -ю-,-еш-, *незак.трыв.* Дрэнна напісаць. Нешта не паняць, што ты тут нашкрабоў? ***Скал.***

НАЦЯГІЧ (нацягіч), *м.* Бондарская прылада, пры дапамозе якой нацягіваюць абручы на колы або на драўляны посуд. Без нацягіча обручы на дзежку не нацягнеш. ***Астраж.***

НЕВЕРНЯК (неверняк), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Лекавая трава. Ек болела, то піла неверняк. Неверняк на поплаві росце. ***Буд.Саф.***

НЕКСЯ (некся),*прысл.* Нeяк. Шыю сукню, да некся не вуходзіць. ***Карав.***

НЕ ПАТЫКАЦЦА (не патыкацца), -ю-,-еш-, *незак.трыв.* Не хадзіць. Наговорыў здуру, а цепер і не потыкайся туды. ***Верб.***

НІЗКА (нізка), *ж.* Звязка сушаных грыбоў. У етум годзі грыбоў нема, одну нізку насушыла. ***Чырвонабяр.***

НІ ШЧАВОЎКНУЦЬ (ні шчавоўкнуць), -у-. -еш-, *зак. трыв.* Ні шалахнецца, поўная цішыня. На дварэ ціхо, ні шчавоўкне нідзе. ***Верб.***

НІШКОМ (нішком), *як. прысл.* Цішком без шуму. А ты нішком зробі і не говоры нікому . ***Ляск.***

О

ОДНОРОГ (однорог), *м. ужыв. толькі ў адзін.* Прылада для лоўлі рыбы. Мое хлопцы однорогом богато рыбу поймалі. ***Ляск.***

ОДДЗЕКА (оддзека), *прысл.* Тут. Вон толькі шчо седзеў оддзека. ***Дзёрн.***

ОДРЫНА (одрына), *ж.* Хлеў, памяшканне для хатняй жывёлы. Зажэні ў одрыну свіньe і гусі. ***Карав.***

ОЖЫНА (ожына), *ж.* Ажына. Заўтра по ожыны пойдзем. Ожына поспела. ***Малеш.***

ОЖЫННІК (ожыннік), *м. ужыв. толькі ў адзін.* Ажыннік. Поколола ногі і рукі ў ожынніку, покуль вулезла. ***Ляск.***

ОПЕЧОК (опечок), *м.* Апечча, аснова печы. Зробіў опечок, кладзі цэглу. ***Буд. Саф.***

ОПОЛОК (ополок), *м.* Абрэзак дрэва. Доскі пойдуць на пудлогу, а ополкі на штахет. ***Ляск.***

ОПУДЭЙЛО (опудэйло), *ніякі, ужыв. толькі ў адзін.* 1. Пудзіла на агародзе. Постаў, Роман, опудэйло на городзе. ***Ляск.*** 2. Лянівы і непаваротлівы чалавек. Ну й хлопец у цябе, ек опудэйло. ***Ляск.***

ОРОБЕЙ (оробей), *м.* Верабей. Дзеці зловілі ороб'я. ***Ляск.***

ОТВЕДЫ (отведы), *ужыв. толькі ў множн.* Збор жанчын каля парадзіхі. Ходзіла до Надзі ў отведы, хлопчыка родзіла. ***Верб.***

ОТКІНУЎ ЧОБОТЫ (откінуў чобаты), *фраз. выраз.* Памёр. Мой сусед Ігнат мо с п'яць годоў ек откінуў чоботы. ***Ляск.***

ОТОЧЫНЫ (оточыны), *ужыв. толькі ў множн.* Тушанае сала з мясам. На вечеру растопіцьмем оточыны і ўкінем у картоплю. ***Ляск.***

ОШЫНА (ошына), *ж.* Жалезны абруч на коле воза. Я б табе скаваў колёсы, да нема ошыны. ***Верб.***

П

ПАГНОІ (пагноі), *ужыв. толькі ў множн.* Гароды. Гані гусей вуліцай, а не пагноямі. Целя пабегла на пагноі. ***Мал. Аўц.***

ПАДБОР (падбор), *м.* Абцасы ў чаравіках або ў туфлях. Падборы ў туфлях ек гвоздзікі. Атарваўса падбор, прыбіць трэбо. ***Глін.***

ПАДВЕДЗЕНКА (падведзенка), *ж.* Вялікая хустка з дробенькімі кветкамі па краях. Купіла красівую падведзенку ў цыганок. ***Карм.***

ПАДПАЛАК (падпалак), *м.* Скавароднік, спечаны з цеста. Хлеба нема, то трэба падпалак спекці. ***Зар.***

ПАЗУР (пазур), *м.* Вялікі ногаць на пальцах. Ого, екія пазуры на ногах вуросціла. ***Малеш.***

ПАКЛЫЧЫЦЦА (паклычыцца), -у-, -ыш-, *зак. Трыв.* Паблычыцца, пакруціцца. Уся мая воўна паклычылася, праць нельга. ***Карав.***

ПАЛАТНЯНКА (палатнянка), *ж.* Сукенка, пашытая з палатна. Пашыла собе палатнянку. Палатнянкі ў лаўку прывезлі. ***Глін.***

ПАЛАХНІ (палахні), *ужыв. толькі ў множн.* Лапці. Цепер не носяць палахнеў, хіба на покус. ***Смят.***

ПАЛЕЙБА (палейба), *заг.форма дзеясл.* Глянь. Палейба, хто йдзе? ***Вял. Аўц.***

ПАМОСТ (памост), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Падлога ў хаце. Насця, вумуй памост чыста. ***Дубр.***

ПАНАЖЫ (панажы), *ужыв. толькі ў множн.* Ткацкая прылада. Прынесі панажы. Панажы паламілісе. ***Карм.***

ПАНДЮР (пандюр), *м.* Пячкур, невялікая рыба. Зловіў пандзюра. ***Малеш.***

ПАНІЧЫ (панічы). Кветка павоя. Пад вечар расцвілі панічы. ***Небыт.***

ПАПАЧАПАЦЬ (папачапаць), -ю-, -еш-, *зак.трыв.* Папахадзіць, многа хадзіць. Папачапаць па лесу прыдзецца нямала. ***Партыз.***

ПАПЛІСА (папліса), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* Доўгая палка. Вазьмі тую паплісу да перацягні свінню, бо ў гарод улезла. ***Кам.***

ПАПОРАЦЦА (папорацца), -ю-,-еш-, *зак.трыв.* Вытапіць печ і наварыць есці сямі і худобе. Я сёдня зараня папоралася. ***Карав.***

ПАРАВАН (параван), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Занавес у хаце, што аддзяляе ложак ад астатняй часткі хаты. Краму на параван набрала. Уставай, годзе спаць за параванам. ***Партыз.***

ПАРАНКА (паранка), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* Прыгатаваны для каровы корм. Паранка астыла — можно несці. Насеклі оўсянкі — паранку робіцьмем. ***Астраж.***

ПАРОНКІ (паронкі), *ж., ужыв. толькі ў множн.* Вараная бульба ў мундзірах. Хіба ето вечера — одны паронкі. ***Малеш.***

ПАРЭНЧА (парэнча), *ж.* Перакладзіна паміж верхнімі брусамі моста. Дзяржысь за парэнчу, а то звалісся ў рэчку. ***Зар.***

ПАСКА (паска), *ж.* Узоры на трыкатажных вырабах. Купіла кохтачку з красівой паскай. Жэмпер добры і паскі хорошы на ім. ***Замос.***

ПАСМА (пасма), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* Аснова красён у сорак нітак. Твая пасма ў колькі губак? Усю пасму свінні парвалі. ***Зар.***

ПАСТАЎ (пастаў), *м.* Рулон даматканага палатна каля дзесяці метраў. Наткала пяць паставаў палатна. ***Юркав.***

ПАТВАРАЦЬ (патвараць), -ю-, -еш-, *незак. Трыв.* Не звяртаць увагі на свавольства дзяцей. Не патварай яму, бо вурасце хуліган. ***Карч.***

ПАТВОРА (патвора), *м., ж.* Свавольнік, свавольніца. Паглядзі, што твая патвора робіць. ***Кам.***

ПАТРАЎКА (патраўка), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* Страва, накшталт верашчакі. Даўно не варыла патраўкі. ***Навас.***

ПАТЫКАЦЦА (патыкацца), -ю-, -еш-, *незак.трыв.* Заходзіць па якіх-небудзь справах. Табе нельга патыкацца туды— зругаюць. ***Хвойн.***

ПАЎСАК (паўсак), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Кароткі

даматканы суконны пінжак (устар.) Цепер паўсак не шыюць. ***Паташн.***

ПАХАТУХА (пахатуха), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* Жанчына, якая часта бегае ад хаты да хаты і збірае плёткі. Не люблю я Клаву — ена така пахатуха, толькі і збірае сплетні. ***Скалодз.***

ПАЦЕПНІК (пацепнік), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Дробныя, абцярэбленыя галіны, сукі. Зложы еты пацепнік у кучу та подполі. ***Смят.***

ПАЦІРАЧ (пацірач). Ручнік, які вытканы з грубой ільнянай пражы. Донько, подай мне пацірач. ***Карм.***

ПАЦЯГАНКА (пацяганка), *ж.* Від сярмягі, пінжак на ваце. Федзя, накінь пацяганку да жані карову. Калісь шылі пацяганкі сваеў дамашнія шаўцы. ***Кам.***

[illegible] ([illegible]), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Клін у поле навоя. Зробіў пацыгіча, шоб круцілася навоя. ***Мал. Аўц.***

ПАЧОСКІ (пачоскі), *ужыв. толькі ў множн.* Ільновалакно пасля часання яго грэбнем. А што з етых пачосак будзеш рабіць? На ручнікі пойдуць. ***Кам.***

ПЕЛЬ (пель), *ж.* Нізкая забалочаная даліна. А ў етай пелі, як я помню, толькі капусту садзяць. Загані целя да прывежы. ***Кам.***

ПЕЛЬКА (пелька), *ж.* Проруб у рэчцы зімою. Постаў у ету пельку кош, мо уюны ўлезуць. Порубаны пелькі на рэццы — духі ставяць. ***Махн.***

ПЕЛЮСТКА (пелюстка), *ж.* Ліст качана капусты. Нарві пелюсток да дай корові. Качана нема — одны пелюсткі. ***Астраж.***

ПЕРВАЧКА (первачка), *ж.* Карова з першым целем. Карова первачка, дак і малака нема. С первачкі які ўдой — усё целяці. ***Кам.***

ПЕРЕБОРЫСТЫ (переборысты), *як.прым.* Пераборлівы. Переборысты твой Іван у цебе ек поглежу. ***Скал.***

ПЕРЕМОТА (перемота), *ж.* Памылка ткачыхі пры снаванні кроснаў. Адарко, у цебе столькі перемотоў пры снованні кросен. ***Смят.***

ПЕРНІК (пернік), *м.* Коржык дамашняга выбару. Напекла поўну місу пернікоў. Возьмі унь пернік да з'еж. ***Махн.***

ПЕРЕТОК (переток), *м.* Ручэй, што злучае рэчку са старым руслом яе. Сходзіла за переток, целяці травы нажала. У перетоку вода така холодна. ***Зім. Буд.***

ПІГАРКА (пігарка), *ж.* Зверху прыгарэлая бульба, прыгарка. Знімі пігарку і еж. Мае дзеці любяць пігаркі. **Верб.**

ПЛАМЕТНЫ (пламетны), *як. Прым.* Вельмі ўзбуджаны. Екі ты пламетны, Адам, гаворыш што зра і не соромеесса. ***Верб.***

ПЛАСКУША (пласкуша), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* Трава, пустазелле. Якая добрая хазяйка Арына — увесь гарод зарос пласкушай. ***Зар.***

ПЛОВУХА (пловуха), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* Рачная трава, у якой жыруюць лін, карась, язь. У пловусі поймаць цяжко рыбу. ***Жах.***

ПЛЮХА (плюха), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* Аер. Прыўез колеснік сена да не вельмо добрее — одна плюха. ***Бакл.***

ПЛЮШНІК (плюшнік), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Аер. Сходзі за плюшнікам на балота да накідай долі — хай пахне. ***Кам.***

ПЛЯШКА (пляшка), *ж.* Бутэлька. Возьмі на покус пляшку молока. ***Скалодз.***

ПОВОД (повод), *м.* Кавалак вяроўкі. Беры повод і ведзі корову на болонье пасціць. ***Верасн.***

ПОГАНЮКА (поганюка), *ж.* Вужака. Богато поганюк у нашым болоці, не ходзі туды. Беры палку і бі ету поганюку. ***Сяр.Печ.***

ПОДБІЛКА (подбілка), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* Падкладка ў адзенні. Яка ў тваім пальце подбілка? Саціну на подбілку ўзяла. ***Дзёрн.***

ПОДДЗЕЎКА (поддзеўка), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* Пінжак без рукаў. Поддзеўка шчэ новая — можно носіць. Граб.

ПОДНОЖНІК (подножнік), *м.* Палавік для пакою. Ек помуеш мост, то посцелі подножнік. Подножнікі можно вуткаць. ***Капц.***

ПОДПАЛОК (подпалок), *м.* Хлеб, спечаны ў печы на патэльне. Хлеба нема одны подпалкі. Ну й подпалок у цебе — згореў увесь. ***Дараш.***

ПОЙГРАНАК (пойгранак), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Жвавае дзіця, свавольнік. Ну й пойгранак у цебе твой Жэнька. ***Юркав.***

ПОКАМЕСЬ (покамесь), *прысл.* Пакуль. Покамесь сходзіш, то й обед готоў. Покамесь упраўлюсь с хозяйством, то й вечер. ***Ляск.***

ПОЛАТКІ (полаткі), *ужыв. толькі ў множн.* Вышкі ў хляве

пад страхою. Скінь с полаток сена. ***Буд. Саф.***

ПОЛОЙКА (полойка), *ж.* Палова квашанага качана капусты. Положы ў кайструлю полойку — тушыцьмем капусту. ***Чырвонабяр.***

ПОПРАДКІ (попрадкі), *ужыв. толькі ў множн.* Вячоркі, збор дзяўчат — прах у хаце. Цепер на попрадкі не ходзяць — нема чого прасці. Колісь прыходзілі й хлопцы на попрадкі гуляць. ***Курыц.***

ПОРАЦЦА (порацца), -ю-, -еш-, *незак.трыв.* Паліць печ і рыхтаваць вячэру ці снеданне. Трэба хутчэй порацца, на работу нада. ***Сцежар.***

ПОРГАБ (поргаб), *м.* Пограб. Схадзі ў поргаб і прынесі міску гуркоў. Заваліла снегам увесь поргаб. ***Хвойн.***

ПОЎРЭ (поўрэ), *н., ужыв. толькі ў адзін.* Вырай. Вот ужэ і од нас пташкі ў поўрэ полецелі. ***Буд. Саф.***

ПОРЦЯКІ (порцякі), *ужыв. толькі ў множн.* Штаны з даматканага палатна. Помула порцякі і повесіла на плот. ***Ляск.***

ПОСТАЦЬ (постаць), *ж.* 1. Цень. Чыя ж то постаць відаць — не разбяру. ***Зар.*** 2. Невялікі ўчастак азімых ці яравых. Вужала одну постаць, занела другую. ***Смят.***

ПОСЦІЛКА-ВІЛЕНКА (посцілка-віленка), *ж.* Даматканае пакрывала на ложак з рознакаляровымі ўзорамі. Вуткала посцілку-віленку. Ганна аж п'яць посцілак-віленак наткала. ***Крыўч.***

ПОХРАМОК (похрамок), *м.* Невялікая хмарка. Такі похмарок над лесом. Одны похмаркі, мо на дошч зберецца. ***Астраж.***

ПОЦВІНАК (поцвінак), *м.* Паўгадовы парсюк. Накармі поцвінка. Поцвінкі ладныя, трэба карміць на сала. ***Кам.***

ПОЦЕРУБ (поцеруб), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Ачышчаны ад кустоўя поплаў. Пасцілі целяты на поцерубі. ***Вал.***

ПОЦІТАК (поцітак), *м.* Густое рэшата. Падай поцітак, ён вісіць на калу. На базары поціткі дарагія. ***Юркав.***

ПОЧАПКА (почапка), *ж.* Кавалак вяроўкі, што служыць прыладай для нясення розных пасудзін ці дзіцячай калыскі. Вазьмі за почапку і пакалышы дзіця. ***Карч.***

ПОЧЫНОК (почынок), *м.* Верацяно з пражай. За ўвесь вечар напрала толькі одзін почынок. ***Ляск.***

ПРАЛЬНІК (пральнік), *м.* Пранік для абівання ільну. Возьмі пральнік і пойдом лён обіваць. ***Пагост.***

ПРАЛЫСІЦЬ (пралы́сіць), -у-,-іш-, *зак.трыв.* Нехаця памыць. Мой Валік пралысіць лоб і бежыць ў школу. ***Убарц.Рудн.***

ПРАСЛО (пра́сло), *н., ужыв. толькі ў адзін.* Жэрдзь плота. Не садзіса на пра́сло , бо оборве́цца. ***Малеш.***

ПРАЦЬ (праць), *незак.трыв.* Мыць. Тре́бо праць пра́нікам соро́чку, шчо б ста́ла бе́лым, ек сне́г. ***Астраж.***

ПРЫГРЭБНІК (прыгрэ́бнік), *м.* Надбудова над пограбам. Мае куры ў прыгрэбніку несу́цца. Прыгрэ́бнікі ў селе ўсе робя́ць. ***Скрыг.***

ПРЫЗВА (пры́зва), *жс.* Прызба. Пры́зву абвалі́ліся, стро́іць на́да. Стары Тара́с ко́жны дзень сядзіць на пры́зві. ***Карч.***

ПРЫЗЕМЛЯНКА (прызе́млянка), *жс.* Жаўранак. Прызе́млянка хорашэ спева́е весно́ю. ***Буд. Саф.***

ПРЫКАРНУЦЬ (прыкарну́ць), -у-,-еш-, *зак.трыв.* Заснуць, задрамаць. Ляж на полаці — прыкарні́ тро́хі. ***Скрыг.***

ПРЫМОЛОК (прымо́лок), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Адтуліна каля печы. Полож ва́ленкі ў прымо́лок, хай подсо́хнуць. ***Пухав.***

ПРЫМОРОК (прымо́рок), *м., ужыв. толькі ў адзін.* 1.Прыпечак. Вунь кот муецца на прымо́рку, мо то го́сці будуць. ***Скрыг.*** 2. Прызба. Седзіць старая Сарахвіна на прымо́рку й дрэмле. ***Скалодз.***

ПРЫПУЛІЎ (прыпулі́ў), -ю-, -іш-, *зак.трыв.* Хутка пабег. Ну́ й прыпулі́ў аж п'яты блішча́ць. ***Кам.***

ПРЫЯЦЬ (пры́яць), -ю-, -еш-, *незак.трыв.* Жадаць дабра каму-небудзь. Прыяць прыя́ла Лісаве́це, а ла́скі не зарабі́ла. ***Кам.***

ПУДОРВАНІК (пудорва́нік), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Лекавая трава, вельмі падобная на брусніцы. Нашла пудорва́нік, ён ре́дко дзе е́. ***Буд. Саф.***

ПУЛЬ (пуль), *жс., ужыв. толькі ў адзін.* Пыл. Аткуль е́тая пу́ль набра́ласа. Сто́лькі пу́лі ў хаці ста́ла. ***Кам.***

ПУНДРЫК (пу́ндрык), *м.* Коржык. Возьмі пу́ндрык да е́ж. Попро́буй пу́ндрыкоў моі́х. ***Ляск.***

ПУТРА (пу́тра), *жс., ужыв. толькі ў адзін.* Суп з ячных круп. Зварыла пу́тры на вечэру. ***Карч.***

ПУЦ (пуц), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Сякера-калун. Вазьмі́ пу́ц да пакалі пале́на. ***Паташ.***

ПУШКА (пу́шка), *жс.* Ба́нка з-пад крэму ці іншай мазі. Атчыні пу́шку і вазьмі та́м гу́зік. ***Юркав.***

ПУХА (пуха), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* Карма лодкі. Сядзь, Іван, на пуху і ўпраўляй лоткай. ***Ляск.***

ПЯТРЫ (пятры), *ужыв. толькі ў множн.* Месца пад самай верхавінай страхі у гумне ці хляве. Топчы солому пад самыя пятры. ***Скрыг.***

Р

РАГОТКА (раготка), *ж.* Хваёвая шышка. На раготку ногу проколола. На хвоі так багато раготак. ***Дубр.***

РАДОЎКА (радоўка), *ж. ужыв. толькі ў адзін.* Чарга. Пойдзеш у лаўку, а там у радоўцы стаяць трэба. ***Васіл.***

РАДНЯНКА (раднянка), *ж.* Даматканая просцілка. Поўну шухляду наткала раднянок. У мене аж п'яць раднянок. ***Зім. Буд.***

РАЖКА (ражка), *ж.* Цэбар з адным вухам. Вазьмі ў ражцы цеста і занесі кабану. У Хвойніках на базары ражак не було.

РАЗБОРЫСТО (разборысто), *прысл.* Выразна. Погледзі ек Надзя разборысто пішэ, хоць і малая. ***Скалодз.***

РАЗКІ (разкі), *ужыв. толькі ў множн.* Страва, картофельны бульён. Зварыла вельмо смачныя разкі. ***Малеш.***

РАЗЛІВАЛКА (разлівалка), *ж.* Чарпак для супоў. Падай разлівалку, налі супу ў міску. ***Савіч.***

РАННІК (раннік), *м. ужыв. толькі ў адзін.* Лекавая трава. Требо нарваць ранніку да напарыць. ***Буд. Саф.***

РАЧКАТЫ (рачкаты), *як. прыметнік.* Чалавек з вачамі навыкаце. Погледзі, екі рачкаты, аж гледзець страшно. ***Буд. Саф.***

РАШЭЎКА (рашэўка), *ж.* Кружавы. Галя зробіла ручнік с такою красіваю рашэўкою. Зробіла рашэвок для просцілок. ***Мал. Аўц.***

РАШПУЛЬ (рашпуль), *м.* Напільнік. Пошукай рашпуль. Тут раней два рашпулі лежалі. ***Смят.***

РОГАТКА (рогатка), *ж.* Прылада для вымярэння зямельнай плошчы. Ідзе брыгадзір з рогаткою, померае мой укос. ***Астраж.***

РУБЕЛЬ (рубель), *м. ужыв. толькі ў адзін.* Жэрдзь для ўціскання сена, снапоў. Прыціснуў сено на возе рублём. ***Ляск.***

РУЧАЙКА (ручайка), *ж.* Верацяно, на якое звіваюць пражу. Возьмі ручайку і звівацьмем пражу. Напрала за вечор дзве ручайкі. ***Тонеж.***

РУЧЫ (ручы), *як. прыметнік.* Вельмі здатны да працы. Ён вельмо ручы до працы.

РУШНІЦА (рушніца), *ж.* Старадаўняя назва стрэльбы. Була колісь і ў мене рушніца. ***Дзёрн.***

РЫЗА (рыза), *ж. ужыв. толькі ў адзін.* Старая паношаная вопратка. Куды ты одзееш ету рызу, ена ужэ розлезласа. ***Астраж.***

РЫНКА (рынка), *ж.* Гліняная міска. Купіла на базары нову рынку. Возьмі рынку і прынесі капусты. ***Карм.***

РЫШТАК (рыштак), *м.* Рыштаванне. Онь лезь на той рыштак. ***Буд. Саф.***

РЭГА (рэга), *ж.* Рыбалоўная прылада. Воны доўго ловілі рыбу рэгой. Цепер рэгі мало хто робіць — рыбі нема. ***Скародн.***

РЭДАК (рэдак), *м. ужыв. толькі ў адзін.* Рыбалоўная прылада, сетка для вялікай рыбы. Поехалі ловіць рэдаком рыбу. ***Бакл.***

РЭЗАК (рэзак), *м. ужыв. толькі ў адзін.* Галаледзіца, абліваха. Ну й рэзак сегонні на двоpы. ***Лісн.***

РЭЗАНКА (рэзанка), *ж.* Шарсцяная хустка з вялікімі кветкамі па краях. У лаўцы е і рэзанкі і подведзенкі. Надзень ету рэзанку, ена табе к ліцу. ***Карм.***

РЭХ (рэх), *м.* Арэх. Ідзіце ў рэхі, толькі торбы берыце. Рэх крэпкі, не раскусіш. *Малеш.*

С

САБАЧКА (сабачка), *ж.* Драўляная прылада ў ткацкім станку. Прынесі сабачку з навойкаю. Прывежы сабачкі да ніта пара ткаці. ***Зар.***

САДКА (садка), *ж.* Рамка для фотакартак. Валя, посадзі ў садку і еты картачкі. Ого, колькі садак у хаці. ***Вял. Аўц.***

САДОК (садок), *м.* Квятнікі каля хаты. Каля хат адны садкі. ***Зар.***

САКАТАЦЬ (сакатаць), -у-, -аш-, *незак. трыв.* Рагатаць. Не сакачы, нема нічога смешнага. ***Крыўч.***

САК (сак), *м. ужыв. толькі ў адзін.* Невялікі летні пінжак. Надзень сак і бежы по корову. ***Малеш.***

САЛАМАХА (саламаха), *ж. ужыв. толькі ў адзін.* Чарніцы, працёртыя з цукарам. Люблю чарніцы, а саламахі не люблю. Саламаха добра для ачэй. ***Кам.***

САЛОНІК (салонік), *м.* Страва, вараная бульба. Згатовіла салонікі з гуркамі — і ўся вячэра. ***Кам.***

САМАСЕЙКА (самасейка), *ж.* 1. Злакавая расліна, што высяваецца ветрам. А там жыта- самасейка вурасла. Маку-самасейку на гародзе столькі нарасло. 2. Дзіця, што не мае бацькі. У Хваціны мужыка нема, а трое дзецей і ўсе самасейкі. ***Верб.***

САМАТУЖКІ (саматужкі), *ужыв. толькі ў множн.* Санкі. Вазьмі, Толік, саматужкі і прывезі сена. Саматужкі трэба купіць. ***Кам.***

САРВЕТА (сарвета), *ж.* Настольніца, абрус. Засцелі стол сарветой. Такі хорошы сарветы ў лаўцы. ***Дзёрн.***

САРДАК (сардак), *м.* Жылетка, якую носяць жанчыны паверх кофты. Дзе ты дзела сардак? У цебе сардак вушыты. ***Смят.***

САЯН (саян), *м.* Даматканая спадніца. Пошыла собе саян, але ж вельмі доўгі. Саяны носяць цепер толькі старые бабі. ***Скародн.***

СВЕДОР (сведор), *м. ужыв. толькі ў адзін.* Світэр. Я собе купіў сведор. Сведор новы, вушыты. ***Малеш.***

СВОЙ (свой), *м. ужыв. толькі ў адзін.* Рулон палатна. Трэба дастаць свой полотна, пашыць старому сарочку. ***Страл.***

СЕВОК (севок), *м.* Каробка. У сеўку лежаць ягоды. Надзень севок да йдзі по грыбу. ***Пухав.***

СЕННІК (сеннік), *м.* 1. Матрац. Трэба заменіць сеннік, еты парваўся. Напхай сенам сеннік. ***Васіл.*** 2. Месца, дзе ляжыць сена ў хляве. Закідалі саломай сеннік. У хляве два сеннікі: для кароў і для авечак. ***Зар.***

СЕЧОНКІ (сечонкі), *ужыв. толькі ў множн.* Дробна парэзаная, тушаная з салам бульба. І ўчора варылі сечонкі і сегонні зноў. ***Казлов.***

СІННА (сінна), *прысл.* Вельмі. Сінна вады багата, што прайці нельга. ***Замос.***

СКЕПКА (скепка), *ж.* Лучына. Возьмі скепку і запалі групку. Не ложысь на печ, там скепкі сохнуць. ***Дзёрн.***

СКОПАЧ (скопач), *м.* Крук для скідання гною з воза. Бежы к Вользі, возьмі скопача. Унь скопачы лежаць — возьмі на поле. ***Смят.***

СКОСОК (скосок), м. Касынка. От хорошэнны скосок у цебе. *Смят.*

СКРЫНЯ (скрыня), *ж.* Куфар. Цепер скрынь не робяць — адзежу ў шкап кладуць. Пакладзі палатно ў скрыню. ***Кам.***

СКРЫПА (скрыпа), *ж.* Вялікая лодка. Ну й скрыпу зробіў Сцепан. На етых скрыпах сено возець. ***Ляск.***

СЛАКАТАЦЬ (слакатаць), -у-, -аш-, *незак. трыв.* Казытаць. Не слакачы малога, а то спаць не будзе. ***Верб.***

СЛОІК (слоік), *м.* Шкляная банка розных памераў: паўлітровая, літровая. Схадзі, Анютка, і занесі слоік малака цёццы Арыні. ***Партыз.***

СМАЛЯНКА (смалянка), *ж.* Лугавая кветка. На поплаві столькі смалянак цвіце. Смалянка — жоўты цвяток. ***Вяляц.***

СМОЛКА (смолка), *прысл.* Заўзята. Роман смолка ўзяўся за работу. ***Чырвонабяр.***

СОН (сон), *м. ужыв. толькі ў адзін.* Сланечнік. Сон ужэ паспеў, будам зразаць. ***Карм.***

СОНДРЫКІ (сондрыкі). Падснежнікі. Дзеці пошлі по сондрыкі. У нашым лесі багато сондрыкоў. ***Брын.***

СОПЕЛЬ (сопель), *м.* Ёрш. Поймаў добры сопель. У етум месці браліса одны соплі. ***Малеш.***

СОПАЧКА (сопачка), *ж.* Капачка. На город возьмі сопачку с собой. ***Малеш.***

СОТКА (сотка), *ж.* Адна сотая гектара зямлі. Цэлую сотку на цвятнік перад хатай пакінула. ***Кам.***

СОЎСЕНЬ (соўсень), *м. ужыв. толькі ў адзін.* Вельмі непаваротлівы чалавек. От соўсень — нікуды не йдзе, толькі б лежаць. ***Верб.***

СОЎНЕШНІК (соўнешнік), *м.* Сланечнік. А того соўнешніка вероб'і чысто поклевалі. Картоплю покопалі — одны соўнешнікі стояць. ***Астраж.***

СОЎЯК (соўяк), *м.* Падасінавік. Одных соўякоў набрала. Так богато наросло іх. Соўяк не боровік, але добры грыб. ***Стад.***

СПАЛАВАЦЬ (спалаваць), -ю-, -еш-, *зак. трыв.* Злавіць што-небудзь Міша спалаваў вераб'я. ***Крав.***

СЛЕПАК (слепак), *м.* Сляпень. Слепак як укусіць, то доўга зудзіме. Етые слепакі не даюць пасціць тавар. ***Зім. Буд.***

СІВАНДРАКА (сівандрака), *ж.* Сівакраха. Сівандрака ў дупле

жыве. ***Буд. Саф.***

СОКЕРНІК (сокернік), *м. ужыв. толькі ў адзін.* Балотная расліна. Поба, ужэ сокернік вурос, хутко вода опадзе. ***Ляск.***

СПЕРШКА (спершка), *прысл.* Спачатку. Спершка ўрокі паробі, а тады ідзі гуляць. ***Курыц.***

СПЛЮШКІ (сплюшкі), *ужыв. толькі ў множн.* Пахучая лекавая трава. Нарваць сплюшкі — дзеці спацьмуць. ***Буд. Саф.***

СПОНІЦА (спонiца), *ж.* Спадніца. Нову спонiцу к пасцы пошыла. ***Брын.***

СПРАВІЦЬ (справіць), -ю-, -іш-, *зак. трыв.* 1. Спагнаць доўг. Не могу справіць с Арыны доўг, ніяк не оддае. 2.Набыць, купіць што-небудзь. Справіў валенкі собе. ***Астраж.***

СПРОКВАЛЯ (спрокваля), *прысл.* Нехаця. Спрокваля прышла сюды. ***Зім. Буд.***

СТАВОК (ставок), *м.* Бабка снапоў. Поставіла жыто ў стаўкі, шчоб добрэ просохло. Нажала ечменю одзін ставок. ***Верб.***

СТАВУ (ставу), *ужыв. толькі ў множ.* Ткацкі станок. Дзе ж ставу достаць, трэбо ж кросны вуткаць. ***Пагост.***

СТАЛЕЦ (сталец). Услон. Постаў сталец ле печы. Бацько зробіў стальца. ***Верб.***

СТАЛЮГА (сталюга), *ж.* Станок для падоўжанага распілоўвання дрэва: дошчак, шалёўкі. А сталюга вунь на дворэ стоіць. Трэба прынесці сталюгі і нарэзаць шалёўкі. ***Астраж.***

СТАРОКОЖЫ (старокожы), *як. прым.* Занадта цікаўны чалевек. А ты помоўчы старокожы, не лезь, куды не просяць. ***Скрыг.***

СТАХЕЙ (стахей), *м. ужыв. толькі ў адзін.* Здатны да выдумак чалавек. Ну й стахей, еты Ахрэм — абу што вудумвае. ***Астраж.***

СТОЎБУН (стоўбун), *м.* Гаршок сярэдняй велічыны. Возьмі того стоўбуна да прыстаў до печы, хай кортопля варыцца. ***Буд. Саф.***

СТОЎЧЫК (стоўчык), *м.* Табурэтка. Два стоўчыкі зробіў бацько. ***Вял. Аўц.***

СТОЯН (стоян), *м.* Частка коміна. Трэбо стояна перестроіць. Стояны полопаліс од морозу. ***Астраж.***

СТРАПКАЧ (страпкач), *м. ужыв. толькі ў адзін.* Ручнік з махрамі. Возьмі страпкач і вутры міскі. ***Карм.***

СТРЭДНІ (стрэдні), *як. прым.* Стрыечны. От на кермаш прыйдзе мой стрэдні ж жонкаю. ***Астраж.***

СТЫКАЦЦА (стыкацца), -ю-, -еш-, *незак. трыв.* Знаходзіцца. З самага рання дома не стыкаецца. ***Зар.***

СТУС (стус), *м.* Невялікі капец бульбы. Стус картоплі закопаны за хлевом. У нас шчэ е тры стусы картопляў. ***Карав.***

СУДКІ (судкі), *ужыв. толькі ў множ.* Куфар для старога адзення. Моя сподніца мабуць зноў у судках лежыць. ***Навас.***

СУКНЯ (сукня), *ж.* Даматканая шарсцяная спадніца. У Вольгі така хороша сукня. Сукні носяць старые бабу. ***Чырвонабяр.***

СУКОННІКІ (суконнікі), *ужыв. толькі ў множ.* Самаробныя даматканыя штаны. Скінь ты етыя суконнікі, надзень другія. ***Чырв.***

СУКРАК (сукрак), *м.* Вельмі змёрзлы ком якога-небудзь рэчыва. Такі мароз стаіць, што земля сукраком зрабілася. ***Кам.***

СУНОЗА (суноза), *ж.* Заноза ў ярме. Стаў запрагаць волы, а сунозы забуў паставіць. Ярмо е, а суноза згубілась. ***Скарод.***

СУРАВАЯ (суравая), *як. прым.* Льняная навошчаная нітка. Вазьмі сураваю нітку і прышэй гузік у пацяганку. ***Кам.***

СУТКІ (суткі), *ужыв. толькі ў множ.* 1. Невялікая прыбудова ля хлява. У етые суткі складаем сено. Несу дрову ў суткі. ***Астраж.*** 2. Кавалак зямлі за хатай, звычайна пакінутай пад сад ці квятнік. На етых сутках будуць цвяты. ***Пухав.***

СУТАЧКІ (сутачкі), *ужыв. толькі ў множ.* Малыя драўляныя начоўкі. Прапалай ў сутачках проса. ***Карав.***

СЫРАДОЙ (сырадой), *м. ужыв. толькі ў адзін.* Свежае малако, адразу пасля каровы. Як прыдзе с пашы карова, то падаю яе, кеб напіцца сырадою. ***Хвойн.***

СЫРНІЦА (сырніца), *ж.* Драўляная пасудзіна для складвання сыру. У нас дзве карову, так цэлу сырніцу сыру наскладала. ***Ляск.***

СЫРОВАДКА (сыровадка), *ж. ужыв толькі ў адзін.* Кулінарная страва. На абед зварыла боршч і сыровадку. ***Тульг.***

СЦЯКЛЯНКА (сцяклянка), *ж.* Шклянка. Прынесі сцяклянку квасу. ***Карм.***

СЯЛЬНІК (сяльнік), *м.* 1. Матрац для ложка. Напхай сяльнік сенам. ***Скрыг.*** 2. Закут у хляве. Повен сяльнік сена. ***Карм.***

СЯТЦЫ (сятцы), *ужыв. толькі ў множ.* Палічка для розных рэчаў. У сятцы кладзем хлеб. ***Пухав.***

Т

ТАВАР (тавар), *м. ужыв. толькі ў адзін.* Статак кароў. Тавар сёдні добра напасвіўса. Уге тавар ідзе с пашы. ***Скрыг.***

ТАЙКА (тайка), *ж.* Сяброўка, часам суседка. Мая тайка, Максім ходзіць да Арыны, сама бачыла. Сабраліся тайкі да брэшуць на другіх. ***Кам.***

ТАКЕЕ (такее), *азн. займ.* Такое. Такее хорошае було кіно. ***Чырвонаб.***

ТАМАКА (тамака), *прысл.* Там. Стакан постаў тамака на паліцы. ***Дзёрн.***

ТАПІЛА (тапіла), *ніякі, ужыв. толькі ў адзін.* Гнілое балота. Тутака було такое тапіла, а цяпер хороша трава росце. ***Навас.***

ТАПТУХА (таптуха), *ж.* Рыбалоўная прылада. Узялі таптуху і пашлі лавіць рыбу. Дзеці таптухамі рыбу ловяць. 2. Бульбянае пюрэ. На вечэру одна таптуха. ***Хвойн.***

ТАРКА (тарка), *ж.* Жасцяная цёрка. Вазьмі тарку да падзяры етыя картоплі. ***Замос.***

ТАРЫНОЎКА (тарыноўка), *ж.* Вялікая квяцістая хустка. У цыганок купіла сабе тарыноўку. Цепер нема такіх тарыновак, як булі. ***Капл.***

ТАЎКАНІЦА (таўканіца), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* Бульбяное пюрэ, прыпраўленае салам. Ну й пачаставала мене, кеб ёй скула ўбок, адну таўканіцу паставіла. ***Паташ.***

ТОК (ток), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Растопленае сала. Такое сала мае дабрэннае, як укінеш на скавараду, у адзін ток растане. ***Карч.***

ТОЛЕЧКІ (толечкі), *прысл.* Нядаўна. Толечкі ён тут буў, а цяпер нема. ***Зар.***

ТОПЛЯ (топля), *ж.* Рыбалоўная прылада. Ходзем с топлей ловіць рыбу. Мой Коля ловіць рыбу топлей. ***Санюк.***

ТОПЛЯК (топляк), *м.* Патанулае бервяно. Вуцегнуў топляк з воды. ***Лісн.***

ТОЎКАНІЦА (тоўканіца), *ж.* Ступа. Занесі тоўкач і тоўканіцу. ***Ляск.***

ТРАМЦЕЦЬ (трамцець), -у-, -іш-, *незак. трыв.* Трэсціся. Трамцела ўсю дарогу, пакуль прыехала. **Скалодз.**

ТРАПКАЧ (трапкач), *м.* Кавалак палатнянай тканіны. Вазьмі трапкач і пастаў гаршчок на прыпечак. ***Паташ.***

ТРАЯН (траян), *м.* Вялікія трохрожныя драўляныя вілы для вяршэння стагоў. Возьмі траян да подай сено на вершок. ***Конкав.***

ТЭБЕЛЬ (тэбель), *м.* Вялікі свердзел. Було ў мене два тэбелі, а цепер нема, хтосьці ўзяў. ***Смят.***

ТУТАКА (тутака), *прысл.* Тут. Аставайса тутака і нікуды не йдзі. ***Васьк.***

ТУРКАЦЬ (туркаць), -ю-, -еш-, *незак. трыв.* Крычаць. Ты не туркай мне пуд вухо, я не глухая. ***Чырвонабяр.***

ТЫЧНЯК (тычняк), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Плот, частакол. Тычняк за городом поломаўса. ***Смят.***

У

УБІРАНКА (убіранка), *ж.* Даматканая просцілка. Вуткала собе таку хорошэнну ўбіранку. ***Конкав.***

УГЕ (уге), *прысл.* Ужо. Уге прыцёгса, мо дома поседзіш. ***Курыц.***

УДОНІЦЬ (удоніць), -ю-, -іш-, *зак.трыв.* Утварыць штонебудзь непрыемнае. Ну й удонілі бабу свайму брыгадзіру, шчо не мог больш на вочы показацца ім. ***Малец.***

УЖЭБО (ужэбо), *часц.* Няўжо. Ужэбо нема Івана тут? ***Ляск.***

УКЕЎЗАЦЬ (укеўзаць), -ю-,-еш-, *зак.трыв.* Забрудзіць. Скінь плацце, а то ўкеўзаеш на вуліцы. ***Санюк.***

УКРОЎКІ (укроўкі), *ужыв. толькі ў множн.* Адрэзкі з тканіны. Нарэзала столькі ўкровак, пакуль сашыла плацце. ***Вял. Аўц.***

УКРУЦІЦЦА (укруціцца), -у-, -іш-, *зак.трыв.* Загарнуць, завязаць моцна. Укруціса ў канаплянку да йдзі ў школу. ***Скалодз.***

УНАРАВІЦЦА (унаравіцца), -ю-, -іш-, *зак.трыв.* Упадобаць. Унаравілась карова ў Лісавецін гарод, то кожны раз туды заходзіць. ***Зар.***

УНДЗЕКА (ундзека), *часц.* Вунь там. Ундзека хтось сюды бежыць. ***Дзёрн.***

УНЕКА (унека), *часц.* Вунь. Унека побеглі твое парасята. ***Ляск.***

УНЬ (унь), *часц.* Вунь. Унь і дарога з лесу йдзе. ***Зар.***

УНЁ (унё), *часц.* Няўжо. Унё тамака хтось е. ***Дзёрн.***

У ОБЛІПКУ (у облiпку), *прысл.* Аб сабе, вельмі шчыльна. Плацье ты собе пошыла ў обліпку. ***Астраж.***

УПАДАЦЬ (упадаць), -ю-,-еш-, *незак.трыв.* Дагаджаць каму-небудзь. А Лісавета так упадае перад зяцем, так упадае. ***Кам.***

УТОК (уток), *м. ужыв. толькі ў адзін.* Ніткі для ткацтва. Прынесі верацяно на ўток. ***Зар.***

УЦІРАННІК (уціраннік), *м.* Ручнік. Рукі вуцер і повесь уціраннік. ***Хвойн.***

УЦІРАЧ (уцірач), *м.* Ручнік з даматканага палатна. Павесіла ўцірач, кеб рукі ўціралі. ***Карч.***

Х

ХАБОЖА (хабожа), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* Рыбалоўная прылада. У ету хабожу попало вельмо много плоток. ***Пухав.***

ХАЛЕПА (халепа), ж., ужыв. толькі ў адзін. Снег з дажджом. Така халепа на дворэ, шчо вуйці нельга. ***Лісн.***

ХАМЕЗА (хамеза), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* Нізкарослы хмызняк: бярэзнік, алешнік, дубняк і іншыя. По етой хамезе погубіў увесь тавар, а цепер шукаць прыдзецца. ***Астраж.***

ХВІЗОК (хвізок), *м.* Сцёбка, прыбудова пры хляве. Поставілі хвізок коло хлева. У хвізку картопля е. ***Пагост.***

ХВІРАНКА (хвіранка), *ж.* Занавеска на акне, пераважна цюлевая. Вельмі хвіранкі хорошэнные ў Аўдоцці на вокнах. ***Скрыг.***

ХВОЙКА (хвойка), *ж.* Хвошч. Хвойкой гладышкі помула. ***Пагост.***

ХЕБЕ (хебе), *пыт.часціца.* Хіба. Хебе ты не чытаў ету кніжку. ***Санюк.***

ХЕРМА (херма), *ж.* Ферма. Ужэ другі год раблю на хермі. ***Карав.***

ХІБЕТ (хібет), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Спрыт. От до работы ўсякой хібету ў Маланкі хапае. ***Верб.***

ХІЗОК (хізок), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Паветка для дроў, дрывотня. Сходзі ў хізок і прынесі дроў. ***Тонеж.***

ХІСЦЬ (хісць), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* Лёс. Така ужэ хісць яе. ***Мал. Аўц.***

ХОВАЛКА (ховалка), *ж.* Дзіцячая гульня, жмуркі. У ховалку гулялі. Дзеці бегаюць, відаць, у ховалкі гуляюць. ***Астраж.***

ХЛУД (хлуд), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Куча ламачча. Зложы ў хлуд і етые сукі. ***Смят.***

ХРАПА (храпа), *ж.* 1.Мёрзлыя камякі зямлі, асабліва на дарозе. Ну й храпа па дарозе, ехаць нельга. ***Карч.*** 2.Качарыжка капусты. Такі качан папаўся, адна храпа, шаткаваць нема чаго. ***Кам.***

ХРУШЧЫК(хрушчык), *м.* Тонкі корж, спечаны з мукі, яек, малака. Арына напекла хрушчыкаў поўна рэшата. ***Хвойн.***

ХУХУН (хухун), *м.* Удод. Ужэ й хухун обозваўса ў лесі. ***Бакл.***

Ц

ЦАПУР (цапур), *м.* Малёк, маленькая рыбка. Не карася зловіў, а цапура, такі маленькі. Дзеці наловілі богато цапуроў. ***Алякс.***

ЦЕЛЬБУХІ (цельбухі), *ужыв. толькі ў множн.* Вантробы. Овечне цельбухі вукінулі на гарот. Цельбухі кабана цэлы дзень обірала. ***Верб.***

ЦЭЛЕЗНА (цэлезна), *ж., ужыв. толькі ў множн.* Кавалак неўзаранага поля. Чого ты ету цэлезну тут оставіў? ***Смят.***

ЦЕЛЕШ (целеш), *м.* Кавалак бервяна. І такога целеша ты не мог одразу расколоць. Етые целешы порезалі на дошкі. ***Астраж.***

ЦЕНЬКІ (ценькі), *як.прым.* Тонкі. Ну й ценькі ты, мабуць, нічого не есі, мо хворы? ***Астраж.***

ЦЕРТКА (цертка), *ж.* Жасцяная драчка. Новай церткай картоплю добра церці. У лаўцы церткі е, трэба купіць. ***Кам.***

ЦЕТЫ (цеты), *указ.займ.* Гэты. А цетага пеўня трэба закруціць, бо свайго двара не гледзіць. ***Зар.***

ЦЕТТАКА (цеттака), *прысл.* Тут. От цеттака буў і як растаў. ***Вял. Аўц.***

ЦІВОСЯ (цівося), *прысл.* Даўно. Цівося дзеці пашлі ў школу. ***Юркав.***

ЦІВЕНЯТА (цівенята), *ужыв. толькі ў множн.* Кураняты. Цівенята любець пшоно і сыр. ***Слаб.***

ЦЯГЛЫ (цяглы), *прым.* Вельмі вынослівы. Параска така цяглая, увесь дзень капаецца на городзі. ***Верб.***

ЦЯЛЕШНІК (цялешнік), *м.* Кут ля печы. У цялешнік упаў вугаль, то подымі его. ***Пухав.***

ЦЫКЛЯ (цыкля), *ж.* Жалезная пласцінка ў рубанку. Цыкля поломаласа, требо купіць. ***Смят.***

ЦЫПЕЛЬ (цыпель), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Выступ невялікага астраўка на рацэ. На еты цыпель зробім здойму волоком, мо шчука ўскочыць. ***Жах.***

Ч

ЧАВУН (чавун), *м.* Чыгун (гаспадарчая прылада). Постаў чавун у печ. У чавунах картопля закіпела. ***Чырвонабяр.***

ЧАРАДА (чарада), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* Статак жывёлы дамашняй. Чарада ідзе с поля. Майго Івана нема дома — пасе чараду. ***Зар.***

ЧАРАНО (чарано), *н., ужыв. толькі ў адзін.* Под на печы. Ляж на чарано і папячы п'яты. ***Мікул.*** Так замерз, што толькі чарано отогрэе. ***Дзёрн.***

ЧОП (чоп), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Вялікі мяшок. Еты чоп і не кранеш з места. ***Верб.***

ЧОПЛЕНІК (чопленік), *м.* Ёмка. Подай мне чопленік. ***Конк.***

ЧОСАНКІ (чосанкі), *ужыв. толькі ў множн.* Валёнкі дамашняга вырабу. Наш дзед валіць чосанкі як хвабрычныя. ***Дзёрн.***

ЧУБАРЫК (чубарык), *м.* Жаўранак. Паслухай, Ево, ек спевае чубарык. Чубарыкі ўжэ прылецелі. ***Бакл.***

ЧУЙКА (чуйка), *ж.* Даматканая суконная бурка. Надзень чуйку на дорогу, бувае мецеліца будзе. ***Хобн.***

ЧУНІ (чуні), *ужыв. толькі ў множн.* Самаробныя галёшы. Зробіў собе чуні. Петро, надзевай на валёнкі чуні, а то ногі промокнуць. ***Капц.***

ЧУШКА (чушка), *ж.* Адкормлены парсюк. З етай чушкі багата сала будзе. У Мірона на двару такія чушкі ходзяць. ***Хвойн.***

ЧЫПЛЕЯ (чыплея), *ж.* Ёмка. Чыплея стоіць ле печы. ***Малеш.***

ЧЫРЫЧКА (чырычка), *ж*. Дзікая качка, чырок. Унь чырычкі поднелісь з затокі. Чырычка паляцела. ***Кам.***

ЧЫСЛЕНКА (численка), *ж*. Прылада для ткацтва, тры ніткі пражы. Трэбо дзесець чысленок, коб було однэ пасмо. ***Буд. Саф.***

ЧЫСЛЕНІК (чысленік), *м*. Каляндар. У нас е нову чысленік. ***Вял.Аўц.***

Ш

ШАНЬКА (шанька), *ж*. Торба, сумка. Не забудзь узяць шаньку с сабой. ***Парт.***

ШАРОВАЦЬ (шаровацъ), -ю-, -ещ-, *незак.трыв.* Чысціць, драць. Возьмі с собой дзеркач і не забудзь шаровацъ пудлогу, коб була чысцейша. ***Лісн.***

ШАРПАЦЬ (шарпаць). -ю-,-еш-, *незак.трыв.* Чапаць. Не шарпай ты мене, дай поседзець спакойно. ***Дзёрн.***

ШАРЭН (шарэн), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Змёрзлы снег пасля адлігі. По шарэну ходзечы порэзаў чоботы. ***Верб.***

ШАРЫЦЬ (шарыць), -у-,-ыш-, *незак.трыв.* Шукаць чаго-небудзь. Мо цэлы дзень шарыла па хаці, а іголкі так і не знайшла, не знаю, дзе яна прапала. ***Кам.***

ШВЕНДАЦЬ (швендаць), -ю-, -ещ-, *незак.трыв.* Хадзіць без мэты. Не швендай, бо помулі пудлогу. ***Скародн.***

ШВЕРКАЦЬ (шверкаць), -ю-,-еш-, *незак.трыв.* Гаварыць абы-што. От не шверкай, шчо не трэбо. ***Астраж.***

ШЛАКАТАЦЬ (шлакатаць) -у-,-аш-, *незак.трыв.* Казытаць. Ек сталі хлопца шлакатаць, то ён аж упаў — так боіцца шлокату. ***Чырвонаб.***

ШЛОКОТ (шлокот), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Козыт. Я так боюса шлокоту. ***Астраж.***

ШОЛІНКА (шолінка), *ж.* Шчылінка. Позамазуй і еты шолінкі. У сцене е шолінка, затні ее. ***Малеш.***

ШОПА (шопа), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* Прыбудова пры хляве або над пограбам. Под шопою лежыць копаніца. Куры зімуюць у шопі над пограбом. ***Верб.***

ШОСЦІК (шосцік), *м*. Прыпечак. Ускоч, Лёнько, на шосцік і отчыні комін, бо так жарко ў хаці. ***Конк.***

ШПОНКА (шпонка), *ж*. Кнопка. Плакат прыколі шпонкою. ***Вял. Аўц.***

ШПУЛЬ (шпуль), *м.* Пясчаная каса на рацэ. Раней тут булі шпулі на Прыпеці, а цепер позмувала вода. У етум месці шпуль песку аж до середзіны рэчкі. ***Скрыг.***

ШТАКЕЦІНА (штакеціна), *ж.* Шалёўка. Хтосьці штакеціну ноччу атарваў. Тры штакеціны трэба прыбіць, а то дзірка вялікая. ***Кам.***

ШТАХЕТ (штахет), *м.* Дашчаны паркан. Вецер увесь штахет поваліў. ***Ляск.***

ШТЫБЛІК (штыблік), *м.* Кавалак сала, каўбасы. Отрэж штыблік сала. ***Буд.Саф.***

ШУГЛЯК (шугляк), *м.* Драўляная лапатка для веяння намалочанай збажыны. Беры шугляк і вей. У нас аж два шуглекі. ***Буд.Саф.***

ШУДЭЛАК (шудэлак), *м.* Вязальны кручок. Купіла шудэлка. Шудэлкі ў лаўцы е, недаўна прывезлі. ***Малеш.***

ШУЛО (шуло), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* Дубовыя слупы пры пабудове сялянскіх пабудоў. Поставілі шуло — хлеў робіцьмем. ***Скрыг.***

ШУЛЯК (шуляк), *м.* Невялічкі і слаба звіты качан капусты. З етага шуляка і боршчу не зварыш. Накідай у мешок шулекоў, мо корова поесь. ***Канат.***

ШУМЕЦЬ (шумець), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* 1. Труха з сена. Шумеці прыўез два возы — хіба то сено. ***Верб.*** 2. Дробныя трэскі. Нема дроў — одна шумець у повеці. ***Верб.***

ШУМНІК (шумнік), *м.* Матрац, напханы свежым сухім сенам. Трэба шумнік пашыць. Два шумнікі напхалі сеном. ***Прытык.***

ШУМ'ЯК (шум'як), *м.* Матрац. А летом добрэ спаць на шум'яку . ***Карм.***

ШУПЛЯК (шупляк), *м.* Слаба звіты качан капусты. Капуста поганая — одны шуплякі. Што ні качан, то шупляк. ***Астраж.***

ШУРКА (шурка), *ж.* Скірда дроў пэўнай меры: два і больш кубаметры. Зробіў тры шуркі дроў, думаю, на зіму хваціць. ***Васьк.***

ШЫЙКА (шыйка), *ж.* Месца паміж комінам і супрацьлеглай сцяной. Седзі ціхо і не вугледай з-за шыйкі. Погледзі ў шыйку, мо хто спічкі там положыў. ***Буд.Саф.***

ШЫЛЕГ (шылег), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Кусты лазы, што растуць на пясчаных узгорках. Гора поросла шылегом. ***Канат.***

ШЫМАРОДНІК (шымароднік), *м.* Лясны гушчар. Не йдзі шымародніком, а то заблудзіш. ***Вял. Аўц.***

ШЧАВА (шчава), *ж., ужыв. толькі ў адзін.* Вельмі кіслая, нясмачная страва. Той боршч як шчава, хоць на сабаку вуллі. ***Кам.***

ШЧАКА (шчака), *ж.* Месца збоку ў печы. Постаў казан с картоплей за шчаку, хай варыцца. ***Буд. Саф.***

ШЧАНЬ (шчань), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Вялікая драўляная бочка. Шчань капусты наквасіш — гот есцімеш. ***Конкав.***

ШЧЫРАВАЦЬ (шчыраваць), -ю-, -еш-, *незак.трыв.* Вельмі старацца пры рабоце. Так шчыраваў на рабоце, то й спіць доўго. ***Верб.***

ШЧЭ (шчэ), *прысл.* Яшчэ. Мой хлопец шчэ не прышоў са школы. ***Зар.***

ШЧЫК (шчык), *м.* Вяршыня дрэва. Унук залез на саму шчык бярэзіны. Вецер зломаў шчыкі ў двух яблунях. ***Зім.Буд.***

Ю

ЮРОК (юрок), *м.* Прылада для звівання пражы. Палож юрок у печурку. Було два юркі і тыя згубіліся. ***Кам.***

Юхт (юхт), *м., ужыв. толькі ў адзін.* Прылада для закрыцця коміна. Зачыні юхт, а то холодно ў хаці. ***Асав.***

Я

ЯКАСЬ (якась), *прысл.* Неяк. Якась не хочацца й думаць пра кросны. ***Кам.***

ЯК ВУКАПАНЫ (як вукапаны), *параўнальны зварот.* Вельмі падобны. Матрунін сын як вукапаны яе сусед Ігнат. ***Юркав.***

ЯКЕ (яке), *адносн.займ.* Якое. Яке холоднэ смачнэ. ***Дзёрн.***

ЯМЕЧНІКІ (ямечнікі), *ужыв. толькі ў множн.* Абагуленая назва пячных хатніх прылад: ёмкі, качаргі, вілак. Ле печы ямечнікі. ***Конкав.***

ЯПО (япо), *н., ужыв. толькі ў адзін.* Магазін, лаўка. Возьмі грошы, колі йдзеш у япо. Япо зачынена. ***Мал.Аўц.***

ЯСІК (ясік), *м.* Маленькая падушка. Положы пуд голову ясік. Моя дочка так хорошэ ясік вушыла. ***Малеш.***

ЯТРОЎКА (ятроўка), *ж.* Жонка брата мужа. Мая ятроўка пасуседству са мной жыве. З ятроўкай хадзілі па шчавель. ***Кам.***

ПРЫКАЗКІ, ПРЫМАЎКІ, ФРАЗЕЛАГІЧНЫЯ СПАЛУЧЭННІ

Аддай рукамі, а хадзі нагамі (перасцярога для лёгкадумных). ***Хвойн.***
Аддай жонку, а сам у саломку (застацца аднаму). ***Карч.***
Адказаў, як па мордзе даў. ***Лісн.***
Адзін гарэў, а другі ногі грэў (іранічна — парадніўся). ***Кам.***
Адзін зір на Мазыр, а другі на Кіеў (пра касавокага). ***Стад.***
Адзін з'ясі вала, адна хвала (пра сквапнага). ***Капц.***
Адзін паглядае к лесу, а другі к бесу. ***Тульг.***
Ажаніўся і перамяніўся (стаў другім чалавекам). ***Кам.***
Бабіных груш не руш, свае трасі і бабі несі. ***Бarав.***
Багатаму і чорт дзеці калыша (жыве вельмі добра). ***Зар.***
Балалайка ніколі не будзе хазяйка (пра гаспадыню). ***Стад.***
Бачылі вочы, што бралі, ежце, хоць павулазце (пра жаніха і нявесту). ***Крыўч.***
Бедная зарэзала курыцу і абдзяліла вуліцу. ***Капц.***
Без кораня і дерево не росце. ***Глушк.***
Без маткі і сонца не грэе. ***Граб.***
Без прычыны і балячка не сядзе. ***Кам.***
Бог не слухае, што свіння рухае. ***Капц.***
Бувае, што й кошка лапці абувае. ***Ламав.***
Бугай бушуе, весну чуе, курка сокочэ, знесціся хочэ. ***Тон.***
Будзеш дахай, дак будзеш й узяхай (пра руплівую жанчыну). ***Спяр.***
Була ў сабакі хата (пра чалавека самахвала). ***Сцеж.***
Було таго смаку, як у печаным раку. ***Капц.***
Буў Цімох да пошоў на мох. ***Стад.***
Век жыць, не мех шыць. ***Гарб.***
Воўка ногі кормяць (парада для працавітага чалавека). ***Зар.***
Востры, як вуда, ды рэжа худа. ***Барав.***
Вурас пад неба, а дурны як трэба (пра лайдака і гультая). ***Хвойн.***
Вурасла ўрода серод огорода. ***Стад.***
Вучы дзіця, калі лежыць паперок лаўкі, а калі ляжа на ўсю, то хоць крычы ва ўсю. ***Капц.***
Галасіла баба на весь лес, а по ёй ніякі бес. ***Беразн.***
Галодным пярэйдзеш вуліцу, а голым не. ***Крыўч.***
Гарбатого могіла вуправіць. ***Стад.***
Глухая цяцера, што прыйдзе ў галаву, той меле. ***Спяр.***

Госць да паўдня, а як сонца зайдзе, то яго й чорт не знайдзе. ***Карч.***
Гультай за дзела, а мазоль за цела. ***Макр.***
Дай дзецям волю, то з'ядзяць і хвою. ***Сцеж.***
Да Іллі пад калодаю сена сохне, а пасля Іллі на сонцы намокне. ***Зар.***
Дарам і скула не сядзе. ***Крыўч.***
Дарованаму каню ў зубу не глядзяць. ***Юркав.***
Да чаркі скоры, а да працы хворы. ***Сцеж.***
Добрае на лаўцы лежыць, а паганае сокалам леціць. ***Спяр.***
Добрэ ўзарэш, много зберэш. ***Глушк.***
Добрым людзям і му рады будзям. ***Ламав.***
Дружная сям'я і ў бога наперадзе. ***Карч.***
Дурная тая дамова, дзе вала будзіць карова. ***Стад.***
Дзе не просяць, там яго чэрці носяць. ***Кам.***
Дзе п'яніцы пілі, там і грошы згубілі. ***Хвойн.***
Дзе чарка, там і сварка. ***Зар.***
Дзіця не плача, матка не дагадаецца. ***Бабр.***
Дзякуй богу хлеб удаўся, пад скарынку кот схаваўся. ***Карав.***
Дзякуй богу за обед, што наеўса дармоед. ***Стад.***
Жаба малая, а рот вялікі. ***Капц.***
Жаваронак прылетае на прогалінку, жураў с цеплом, а ластаўка з лістом (з народных назіранняў). ***Запяс.***
Жадны, як Чугаеў сабака. ***Замос.***
Жонку не б'е мужык, а ее езык. ***Беразн.***
За добрым мужам і жонка разумная. ***Замос.***
Задраў вейкі да пабег у Малейкі. ***Зар.***
За добрым мужам жонка як лілея, а за п'яніцай тварам змарнее. ***Зар.***
Замуж вуйці трэба знаць, позна легці — рана ўстаць. ***Спяр.***
За перебірачку бог дае болячку. ***Арав.***
За так нічога не бувае. ***Зар.***
Знай каток свой куток. ***Барав.***
Здатны да прыказкі, як чорт да прывязкі. ***Зар.***
З добрага меха спечэ і неўмеха. ***Стад.***
З'еж хоць адзін вала, будзе адна хвала. ***Хвойн.***
Іграў і дайграўся. ***Вугл.***
І ад квасу бог дае пакрасу. ***Капц.***
Ідзі пешкі, раз нема замешкі. ***Стад.***
І сабакі не брахалі, а ў Дземіда сучку ўкралі. ***Стад.***
І сам не гам і другому не дам. ***Спяр.***

І світа лежыць і дурань дрыжыць. ***Капц.***
І сена паела і за возам не пабегла. ***Кам.***
Калі добры дзень, то шапку здзень. ***Капц.***
Калі е грошы, той сам хорошы. ***Капц.***
Каму што, а плешываму баня. ***Спяр.***
Каму шанцуе, той і ў лапцях танцуе. ***Савіч.***
Каму што, а Аўдоцці куры. ***Тульг.***
Комам ў горле стала. ***Кам.***
Кот на печы — холад на дварэ. ***Тульг.***
Краса да вянца, а жыцсць да канца. ***Кам.***
Крыкам толькі ваўкоў пужаюць. ***Стад.***
Леніву два разы робіць, а скупы два разы плоціць. ***Слаб.***
Леніваму работа мачыха. ***Кам.***
Лісавае целятка дзве маткі ссе, а гордае ні адной. ***Зар.***
Ліха не ўседзіць ціха. ***Хвойн.***
Мазыр як пузыр: кругом горы да вада, а ў сярэдзіне беда. ***Круш.***
Маеш сваю дачку — маўчы пра сусецкую. ***Небыт.***
Май — валом дай, а сам на печ уцекай. ***Стад.***
Маёй пугаю да па маёй спіне.***Веляш.***
Малыя дзеці — малы клопат, вялікія дзеці — вялікі клопат. ***Кам.***
Матка ўмерла — бацька аслеп. ***Хвойн.***
На бога спадзявайса і сам старайса. ***Гарб.***
На голове як у дурного на крышы. ***Верб.***
На другой ажаніўса, коб на дзесятой не спыніўса. ***Перар.***
Намуціла Гуця, што не паесць і цюця. ***Зар.***
Наперад кінеш — ззаду знойдзеш. ***Лісн.***
Напражэ скварак і дасць у карак. ***Бабр.***
Наступіць чорны вол на ногі. ***Небыт.***
Нарабіў работы, што й чорт не разбярэ. ***Тульг.***
На Петра баба хлеб спекла, а на Іллю хлебом печ заллю. ***Стад.***
На тое і б'юць, кеб балела. ***Карч.***
Начная зезюля на свой бок перакукуе. ***Беразн.***
Наш Іван не балван, що зловіў, то ў карман. ***Капц.***
Не запрог — не паганяй. ***Спяр.***
Не дай божа два разы жаніцца і два разы селіцца. ***Капц.***
Недасол на столе, пересол на голове. ***Капц.***
Не кайса рано ўстаць, а молодой замуж пойці. ***Ляск.***
Не робі дупла да ў готовое лезь. ***Верб.***
Ненадоўго стары жэніцца. ***Крушн.***
Не наспацца, калі стаў таварыш абувацца. ***Спяр.***
Не отсохне голова, вуросце борода. ***Пагост.***

Не поп, дак не ўбірайся ў рызу. ***Хвойн.***
Не радуйса чужой бедзе, бо своя ўперадзе. ***Стад.***
Не столькі мёду, сколькі смуроду. ***Замос.***
Не там трацiш, дзе купляеш, а там, дзе прадаеш. ***Тульг.***
Не твоя борода, не твой клопот. ***Малеш.***
Не ў тым сiла, што кабула сiва, а ў тым, што не вязе. ***Хвойн.***
Не ўсяка ягодка солодка. ***Стад.***
Не хвалiся ў сем дзянькоў, а хвалiся ў сем гадкоў. ***Гарб.***
Не спяшайся, да ў людзей путайся. ***Капл.***
Нi богу свечка, нi чорту качарга. ***Тульг.***
Нi сабе паглядзець, нi людзям паказаць. ***Зар.***
От сказаў, што па вадзе ляснуў. ***Кам.***
Паглядзi ў воду на сваю ўроду. ***Сав.***
Пагледзi на себе i хопiць с цебе. ***Мiрон.***
Пагода такая: не пi, не еж i с хаты не лезь. ***Хвойн.***
Покрова землю покрывае не лiстом дак снегом. ***Буйн.***
Помiраць збiрайса, а хлеба старайса. ***Буйн.***
Пасмяяўся чыгун з гаршка, хоць i сам чорны. ***Кам.***
Пацегнуў чорт Мiкiту на волокiту. ***Стад.***
Пашлi дурнога, а за iм другога. ***Карч.***
Плотнiк не плотнiк, а стукаць охотнiк. ***Малеш.***
Пляце Сынклета нi зiму нi лета. ***Зар.***
Першы плод пад плот. ***Граб.***
Пойдзеш нязваны — прыдзеш нечастованы. ***Небыт.***
Прапаў мех, той на бацьку грэх. ***Малеш.***
Пройдуць дожджыкi ў маю, постануць стажкi i ў гаю. ***Стад.***
Прыстаў, як скула да цела. ***Зар.***
П'янаму цi дурному i бог дарогу ўступае. ***Бурк.***
Рабi нябожа, то й бог паможа. ***Хвойн.***
Радзiла цябе мама, да не ўзяла цябе яма. ***Карч.***
Раз наняўся, то й прадаўся. ***Стад.***
Ранняя ралля не ўродзiць, але сем'я не зводзiць. ***Буйн.***
Ранняя пташка дзюбку абчышчае, а позняя вочкi прадзiрае. ***Гарб.***
Робiш на спех, людзям на смех. ***Беразн.***
Рукi вумажаш - водою помуеш, душу вуможаш - мулом не отмуеш. ***Малеш.***
Сабачыя вочы дыму не баяцца. ***Стад.***
Сава не родзiць сакала, а такога чорта ек сама. ***Габ.***
Саколiк да галубчык дзела робiць, а ту да ну - нiчога. ***Зар.***
Свайго не меўшы - лажыся спаць не еўшы. ***Пруд.***

Свая сермяжка не важка. ***Гарб.***
Свату першая чарка і першая палка. ***Вугл.***
Свой хоць і не заплача, але скрывіцца. ***Кам.***
Сеў у раду дык цегні беду. ***Граб.***
Скнарае вока бачыць далёка. ***Стад.***
Скупу два разы плоціць, а ленівы два разы робіць. ***Зар.***
Смех без прычыны - прымета дурачыны. ***Стад.***
Спіць і не чуе, што на спіне дзесяць блох гарцуе. ***Стад.***
Спуджаны воробей і конопель боіцца. ***Малеш.***
Стары - словом, молоды - справой. ***Мялешк.***
Сякі-такі Панцялей - і то ў хаце весялей. ***Катл.***
Сеннік - не подушка, невестка - не дочушка. ***Крушн.***
Тады Юзік ажэніцца, ек лысы вол оцеліца. ***Камар.***
Такой ласкі дастану ў любой Парaскі. ***Капц.***
Там радзіма міла, дзе маці радзіла. ***Стад.***
То не кума, што с кумом не піла. ***Мірон.***
Той самі свет, а людзі другіе. ***Тон.***
У адным месці пуста, а ў другім густа. ***Кам.***
У гаспадара бот рыпіць, а ў гаспадыні ў грудзях баліць. ***Камар.***
У гасцях каша, а дома кулеш да лепш. ***Гарб.***
У добры час сказаць, а ў поганы помоўчаць. ***Брын.***
У душу ўлезе і у кроў не ўмажацца. ***Хвойн.***
У дурнога салаўя дурныя песні. ***Хвойн.***
У людзей дурні мруць, а ў нас ек з воды ідуць. ***Стад.***
У маленькім гаршку і каша смачно. ***Тонеж.***
У неўмелага рукі не баляць. ***Карч.***
У сваім краю як у раю. ***Спар.***
У свіныя галасы. ***Зар.***
Усяка тады гаспадыня, калі поўная скрыня. ***Буйн.***
Халадно на ком плацце адно. ***Небыт.***
Хлеб не зяць, а з’ядзяць. ***Лісн.***
Хопіць людзей на веселле, а маку на насенне. ***Стад.***
Хораша сірацё ў людзех, да скрыпіць у грудзях. ***Барав.***
Хоць коровай грецкі, але гонар шлехецкі. ***Малаш.***
Хоць і воўна, абу кішка поўна. ***Мікул.***
Хоць за вала, абу дома не була. ***Зар.***
Хочэш на гору, а чорт за ногу. ***Буйн.***
Хто б дзятла знаў, кеб не его нос. ***Пагон.***
Хто есць ножом , той з’есць рожон. ***Капц.***
Хто коней меняў, у того хомут гуляе. ***Стад.***
Хто летом до сонца ўстае, у того лето на столе. ***Буйн.***
Хто летом рукою, той зімой губою. ***Буйн.***

Хто не драмае, той і мае. ***Пагон.***
Хто пільнуе свята, у таго пустая хата. ***Кам.***
Ці ўмер Даніла, ці скула задавіла - адзін канец. ***Тульг.***
Цебе хоць і чуеш, але не перэбічуеш. ***Капц.***
Чаго не ясі, таго ў рот не несі. ***Карч.***
Чакай, мо жаба цыцы дасць. ***Зар.***
Чорта хрысці, а ён - пусці. ***Капц.***
Чужую беду па воласу развяду, а сваёй і розуму не дабяру. ***Кам.***
Чужая жонка мёдам мазана, а свая - дзегцем. ***Барав.***
Чухайся вол з валом, конь с канём, а свінні нема с кім, дак аб тын. ***Зар.***
Чыста і гладка, а гледзець гадка. ***Вял.Аўц.***
Што маем, тым і прымаем. ***Стад.***
Што стары кажа на глум, дык малады бярэ на вум. ***Вял.Аўц.***
Шчасце за грошы не купіш. ***Беразн.***
Я за свайго Кузьму каго хочаш вазьму, а ты сваю Арынку павазі па рынку, ***Зар.***
Язык без касцей: што хоча, тое лапоча. ***Васьк.***
Яму ўсёроўна: што чорнае, а што белае. ***Карч.***
Як асінка затрасецца, тады й волік напасецца. ***Стад.***
Як вуросце званец, то й казьбе конец. ***Капц.***
Якая вячэра, такая й дзяка. ***Капц.***
Які госць, такое й частаванне. ***Юркав.***
Як добра жывецца, то й на трэску прадзецца. ***Спяр.***
Як добрэ плечэ, то й тупіца сечэ. ***Стад.***
Які ехаў, такі й на воз узяў. ***Савіч.***
Як ідзе дождж знізу, то хавайся ў хізу, а як ідзе з гары, то беры валы ды ары. ***Кам.***
Які ішоў, такога знайшоў. ***Карч.***
Як камарна, дак і патраўна. ***Камар.***
Які май, такі будзе ўраджай. ***Тонеж.***
Як любоў да савет,дак і ў пост мясаед. ***Карч.***
Які пень, такі й адрасцень. ***Карав.***
Як пойдзе вайною Кітай, то хоць хату кідай. ***Карав.***
Як поўная скрыня, тады й свіння гаспадыня. ***Буйн.***
Як стане на палено, дак свінні па калено. ***Гароч.***
Як у гумне не малоціцца, дак у хаці колоціцца. ***Стад.***
Я ему мешком, а ён обушком. ***Стад.***
Якая Хадоска, такая яе палоска. ***Сцеж.***
Я не чоловек, але й Хома не людзі. ***Лісн***.

Змест

Купрыенка Васіль Аляксандравіч
Шур Васіль Васільевіч

Матэрыялы да слоўніка гаворак Мазырскага Палесся

Вучэбны дапаможнік па беларускай дыялекталогіі для студэнтаў філалагічнага факультэта беларускага аддзялення

Вучэбнае выданне

Рэдактар: Малюк А.К.
Тэхнічны рэдактар: Андрыаловіч А.В.

Падпісана ў друк 03.06.96. Фармат 64x84 1/16.
Папера KymCopyLux. Афсетны друк.
Ум.друк.арк. 4,45. Ул.-выд. арк. 4,6. Тыраж 500. Заказ 1095.

Мазырскі дзяржаўны педагагічны інстытут
Надрукавана на множнай тэхніцы фірмы East-TV
Украіна, Кіеў, вул. Січовых стрэльцiв, 105. ВЛ 3235.

Для заўваг